

Eesti ja Soome koostöö võimalused
2008

Gunnar Okk, Jaakko Blomberg

**Eesti ja Soome koostöö võimalused
2008**

Eesti Välisministeerium

Keeletoimetaja ja tõlkija: Ruta Rannat

Kujundus: Ilmsilm

Trükk: Printon

ISBN 978-9985-9364-9-8

Tallinn 2008

Sisukord

Saateks	4
Soovitused Eesti ja Soome koostöö arendamiseks	6
Eesti ja Soome aastal 2030. Visioon	11
Lisad	
1. Koostöö ja konkurentsivõime	12
2. Teadus ja arendustegevus	16
3. Haridus	19
4. Energeetika	22
5. Läänemeri ja Soome laht	25
6. Transport	28
7. Siseturvalisus	31
8. Kaitsekoostöö	33
9. Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia	35
10. Tööjõud	37
11. Sotsiaal- ja tervishoiuala	39
12. Turism	41
13. Kultuur	42
14. Audiovisuaalvaldkond	44
15. Ringhäälingute tegevus	45
16. Eesti ja Soome võimalik ühisinitsiatiiv Euroopas	48
Kirjandus	49

Saateks

Eesti ja Soome on nii rahva kui riigina teineteisele kõige lähedasemad. Meie maade suhted on pea kõigil tasanditel ainulaadselt tihedad ja oleksid seda tõenäoliselt ka ilma eriliste valitsustepoolsete suunamisteta. Siiski pidasid peaministrid Siim Kallas ja Paavo Lipponen 2002. aastal vajalikuks kaardistada mõneti ebatraditsioonilises vormis maadevaheliste suhete seisu ja esitada võimalikke ühiseid tulevikuväljavaateid aja kohta, mil mõlemad riigid on Euroopa Liidus.

Nii sündiski 2003. aastal Soome Panga endise asepresidendi Esko Ollila ja Eesti endise Soome-suursaadiku Jaak Jõerüüdi raport *Eesti ja Soome Euroopa Liidus*, milles autorid esitasid eraldi oma nägemuse maade tulevikusuhetest ja ühiselt üle neljakümne soovitusena edasiseks tegutsemiseks. Enamik esitatud soovitustest on ellu viidud.

Viis aastat hiljem, 2007. aasta juunikuus otsustasid peaministrid Andrus Ansip ja Matti Vanhanen, et Eesti ja Soome tulevikusuhte kohta koostatakse uus raport, ning nimetasid selle koostajateks Soome poolt endise Eesti-suursaadiku Jaakko Blombergi ja Eesti poolt Põhjamaade Investeerimispanka asepresidendi Gunnar Okk'i.

Uue raporti peamiseks eesmärgiks on pakkuda ideid, kuidas Eesti ja Soome suudaksid koostöös tulla paremini toime globaliseerumisest tulenevate väljakutsetega ja aidata teineteist maade konkurentsivõime tõstmisel. Peaministrid olid eriti huvitatud koostöövõimalustest teaduse, hariduse, innovatsiooni ja energeetika valdkondades. Allakirjutanutele ei esitatud mingeid tingimusi raporti formaadi või selles käsitletavate teemade, ülesehituse ega mahu kohta.

Sarnaselt eelmise raporti ettevalmistusprotsessiga kohtusime ka meie mitme kuu jooksul erinevate valdkondade esindajate ja asjatundjatega nii Eestis kui Soomes ning lisaks saime mitmele oma ideele kasulikku tagasisidet ka kirjalikult. Suur tänu kõigile, kes pühendasid meile oma aega, meiega kaasa mõtlesid või mingil muul moel meid raporti koostamisel abistasid. Tänu ka Ruta Rannatile, kes on olnud meile suureks abiks tõlkimisel ja keelelisel toimetamisel. Kuigi käesolev raport ei kujuta endast Eesti ja Soome suhete kõikehaaravat akadeemilist uurimust, pidasime siiski vajalikuks tuua välja valiku kirjalikke allikaid, mis meie arvamuse kujundamisele ühel või teisel moel kaasa aitasid.

Eesti ja Soome tulevikusuhete raport 2008 koosneb peamiselt konkreetsetest soovitustest maadevaheliseks edasiseks koostööks. Mõne üldisemat laadi soovituse eesmärgiks on aga meie soov rõhutada mingi koostöövaldkonna erilist tähtsust võrreldes teistega, näidata mõnda üldtuntud asjaolu uues valguses, ärgitada diskussiooni või panna lugejat edasi mõtlema ja tegutsema.

Ühe raporti osana esitame ka oma visiooni Eestist ja Soomest aastal 2030. See ei ole ennustus, vaid autorite subjektiivne nägemus sellest, kuhu võiksid Eesti ja Soome suhted jõuda 22 aasta pärast, kui maad suudaksid teha parimal moel koostööd ja tulla toime kõikide globaalsete väljakutsetega, eeldades seejuures, et ükski kõige tõsisematest välistest riskidest ei realiseeru.

Lisaks soovitustele ja visioonile oleme käsitlenud laiemalt Eesti ja Soome koostöövõimalusi, globaalset konkurentsivõimet ja innovatsiooni osa selles. Tähtsamaid koostöövaldkondi kirjeldame vaid sellises mahus, mis meie arvamusel on vajalik põhiosas toodud soovituste põhjendatuse ja tagamaade mõistmiseks.

Kõik raportis toodud seisukohad, ideed ja soovitused väljendavad vaid autorite isiklikke seisukohti Eesti ja Soome kahepoolsete koostöövõimaluste kohta ning need ei välista kummagi maa samalaadset koostööd kolmandate maadega kas eraldi või üheskoos. Oleme seisukohal, et Eesti ja Soome peavad tegema koostööd kõigis meie poolt väljatoodud valdkondades nii Läänemere kui Euroopa Liidu riikidega ja globaalsetel rahvusvahelistel foorumitel, kus meie maad on esindatud.

Helsingis juunis 2008

Gunnar Okk, Jaakko Blomberg

Soovitused Eesti ja Soome koostöö arendamiseks

Järgnevalt on välja toodud peamised soovitused Eesti ja Soome koostöö arendamiseks. Soovitused lähtuvad raporti lisades kirjeldatud väljakutsetest, mille ees Eesti ja Soome raporti koostajate arvamusel seisavad, ning võimalustest nende lahendamiseks.

Teadus ja arendustegevus

- Luua Eesti ja Soome ühine Teadus-, Tehnoloogia- ja Arendusnõukogu (TTAN). Ühendnõukogu istungid toimuksid vähemalt kord aastas ja iga kahe aasta tagant osaleksid neil ka mõlema riigi peaministrid.
- Luua Eesti ja Soome alaline sekretariaat TTAN-i koosolekute ettevalmistamiseks ja kahe maa teaduspoliitikate koordineerimiseks koosolekutevahelisel ajal.
- Asutada Eesti ja Soome sõltumatu analüüsikeskus, mille ülesandeks oleks TTAN-i koosolekutel käsitletavate teemade ettevalmistamine ja analüüs. Lisaülesanneteks võiksid olla kahe maa arengu, omavahelise integreerumise ja ressursside kasutamise seotud uuringute, analüüside ja küsitluste läbiviimine.
- Korraldada iga kahe aasta tagant samaaegselt Teadus-, Tehnoloogia-, ja Arendusnõukogu ühisistungiga Eesti ja Soome kõrgetasemeline majandusseminar.
- Arendada välja konkreetseid koostöövormid Eesti Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) ning Soome tehnoloogia ja innovatsioonide arendamise keskuse Tekesi, samuti Eesti Arengufondi ning Soome teadus- ja arengufondi Sitra vahel.
- Luua partnerlussuhted Helsingis asutatava Aalto ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli ning Eesti Kunstiakadeemia vahel eesmärgiga kasutada efektiivselt teadus- ja arendustegevuseks vajalikke ressursse ning algatada ühisprojekte.
- Luua Eesti ja Soome disainiala õppeasutuste vaheline alaline koostöövõrgustik eesmärgiga arendada ühistegevust loome, tootearenduse ja turunduse valdkonnas ning kasutada efektiivselt eri õppeasutustes olevaid ressursse.
- Toetada Eesti ja Soome tehnoloogiaparkide ja inkubatsioonikeskuste ühistegevust.
- Korraldada regulaarselt Eesti teaduspäevi Soomes ja Soome teaduspäevi Eestis.

Haridus

- Töötada välja Eesti ja Soome haridusministeeriumide koostöövorm, mille abil võiks kooskõlastada riikide koolitusalaesid eesmärgi ja ressursside ühiskasutust ning koordineerida õppekavasid ja haridusalaesid investeeringuid.
- Algatada Eesti ja Soome ühisprojekt *Cross Gulf University*, mis oma tegevuse esimesel etapil keskendub koostöö korraldamisele doktoriõppes.
- Luua Eesti ja Soome ühine haridusfond, mis põhineks nii avalikul kui erarahastusel ja mille ülesandeks oleks toetada õppurite ja teadurite, eriti doktorantide elu- ja õpitingimusi ning liikumist Eesti ja Soome vahel.

- Kaaluda Eesti ja Soome ülikoolide ühise kontaktpunkti avamist Hiinas või Indias.
- Soodustada eesti keele õpetamist ja eestikeelse põhihariduse andmist Soomes ning soome keele õpetamist ja soomekeelse põhihariduse andmist Eestis.

Energeetika

- Viia läbi Eesti ja Soome ühine energiaturvalisuse uuring, mis selgitaks välja mõlema maa elektri-varustuse tehnilised ja poliitilised riskid. Uuringu alusel tuleks kujundada ühine nägemus võimalike energiaturvalisuse probleemide lahendamise võimalustest.
- Käsitleda vastastikkuse põhimõttel Eesti ja Soome investeeringuid teineteise energiatööstusesse kui samasse energiavarustuse piirkonda tehtavaid investeeringuid, mitte kui välisinvesteeringuid. Suhtuda positiivselt mõlema maa energiaettevõtete vastastikkuse põhimõttel tehtavatesse investeeringutesse.
- Moodustada Eesti ja Soome ühine töögrupp uurimaks põhivõrguettevõtete OÜ Põhivõrk ja Fingrid Oyj ühendamise otstarbekust ja võimalusi.
- Moodustada Eesti ja Soome ühine töögrupp tuumajaama rajamiseks Eestisse kahe riigi ühisprojektina. Töögrupi ülesandeks oleks projekti kontseptsiooni väljatöötamine ja vajalike eeluuringute koordineerimine.
- Jätkata merealuse gaasijuhtme *Baltic Connectori* ehitamise ettevalmistustööd. Suhtuda positiivselt gaasijuhtme ehitamisse, sest see aitab tõsta nii Eesti kui Soome energiavarustuskindlust.
- Eesti ja Soome moodustavad koos Läti ja Rootsi rahvusvahelise koostöögrupi, mis uurib turba kui energia tooraine laiemaid kasutamise võimalusi Läänemere piirkonnas.
- Eesti ja Soome teevad koostööd õigusaktide täiendamiseks eesmärgiga välistada võimalus, kus avatud elektriturul võiks konkurentsi moonutada imporditelekter, mille tootmise omahind ei sisalda süsihappegaasi kvootide hinda.

Soome laht ja Läänemeri

- Moodustada Eesti ja Soome valitsuste vaheline merendusnõukogu, mille ülesandeks oleks ühtlustada mõlema maa merenduspoliitikaid ning koordineerida ministriumide ja riiklike ametkondade tööd Soome lahe meresõiduohutuse, keskkonnakaitse ja julgeoleku küsimustes.
- Ühendada Eesti ja Soome juhtivad mereuuringutega tegelevad organisatsioonid mõlema maa võrdses ühisomanduses olevaks mereuuringute keskuseks.

Transport

- Asutada Eesti ja Soome ühine töörühm meresõiduohutuse parandamiseks Läänemeres ja Soome lahel. Töörühma peamiseks ülesandeks oleks edendada kogu Läänemere laevaliikluse pidevat jälgimist võimaldava mereseiresüsteemi väljatöötamist.
- Kaaluda regulaarse helikopteriühenduse võimalust Tallinna lennujaama ja Helsinki-Vantaa lennujaama vahel.
- Jätkata tööd ja võimaluste uurimist Tallinn–Helsingi rongipraami ühenduse loomiseks.

Siseturvalisus

- Kaaluda Eesti ja Soome vahelise kuritegevuse tõkestamise lepingu uuendamise vajadust.
- Leppida kokku ärikeeldude vastastikune tunnustamine, mis on oluline majanduskuritegude tõkestamiseks.
- Moodustada kõrgetasemeline kahepoolne koordineerimis komisjon, mille ülesandeks oleks töötada välja mõlema maa ressursside kasutamise, andmebaaside ja kriminaalluure info vahetamise ning kulude vastastikuse hüvitamise põhimõtted. Komisjoni ülesandeks oleks ka kaardistada Eesti ja Soome siseturvalisuse ametkondade ühishuvid ning koordineerida päästeteenistuste arengustrateegiaid.
- Luua vastastikune konsultatsioonimehhanism siseturvalisuse valdkonna tehnoloogia ajakohasuse tagamiseks ja võimalike ühishangete planeerimiseks.
- Kaaluda võimalust luua Eesti ja Soome ühine kiirreageerimise päästeüksus Soome lahel võimalike mereõnnetuste tagajärgede likvideerimiseks ja teiste kriiside kiireks haldamiseks.
- Leppida Eesti, Soome, Rootsi ja Venemaa ametkondade vahel kokku ühised tegevusplaanid ja riikide päästeressursside ühiskasutuse põhimõtted Soome lahel võimalike õnnetuste tagajärgede likvideerimiseks või muude kriiside kiireks lahendamiseks.

Kaitsekoostöö

- Luua Eesti ja Soome ühine kaitsekoostöö tulevikutöörühm, milles mõlema maa eksperdid uuriksid mitmekülgset kaitsealase koostöö võimalusi.

Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia

- Luua Eesti ja Soome ühine Infoühiskonna Nõukogu ja selle juurde töörühm, mis annaksid mõlema riigi valitsusele soovitusi infoühiskonna poliitikate arendamiseks ning infoühiskonna valdkonna õigusaktide harmoneerimiseks nii kahe maa vahel kui Euroopa Liidu tasandil.
- Luua töörühm, mis valmistaks ette Eesti ja Soome ühise e-halduse ja e-teenuste kontseptsiooni, mida võiks rakendada riigiasutustes ja pealinnade halduses.
- Kaaluda Põhja- ja Baltimaade ühise infotehnoloogia ja kommunikatsiooni kolledži asutamise otstarbekust ja võimalusi.
- Kaaluda Eesti ja Soome keeletehnoloogia ühisprogrammi käivitamist.

Tööjõud

- Luua Eesti ja Soome vaheline töörühm, mis töötaks välja ühise strateegia tööjõuprobleemide ja elanikkonna vananemisest tingitud probleemide lahendamiseks. Töörühma kuuluksid mõlema riigi valitsuse ning tööandjate ja töövõtjate organisatsioonide esindajad.
- Viia läbi Eesti ja Soome ühine tööjõu-uuring, millega kaardistatakse täiendava tööjõuressursi vajadus ning selgitatakse võimalusi tuua kvalifitseeritud tööjõudu sisse kolmandatest riikidest.

Sotsiaal- ja tervishoiuala

- Toetada koostööd arstiteaduslike uurimistööde tegemisel ja tervishoiutöötajate koolitusel ning maadevahelise spetsialiseerumise korraldamisel.
- Luua riikidevaheline ekspertide töörühm, mis selgitaks välja vajadused ja võimalused ühendada Eesti ja Soome ressursid avalike sotsiaal- ja tervishoiuteenuste pakkumisel ja tehniliste võimaluste ärakasutamisel.
- Määrata Eesti suursaatkonda Helsingis ja Soome suursaatkonda Tallinnas sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna asjatundja.

Turism

- Töötada välja kahe maa ühine turundusstrateegia Eesti ja Soome ning Tallinna ja Helsingi turundamiseks ühe turismipiirkonnana.
- Suurendada oluliselt mõlema maa kohta käivat eesti-, soome- ja rootsikeelse turismiinfo kättesaadavust.
- Muuta *Eesti päevad Soomes ja Soome päevad Eestis* iga-aastasteks üritusteks.
- Koordineerida Tallinnas ja Helsingis korraldatavate tähtsamate turismi- ja kultuuriürituste toimimise aegu, mis võimaldaks turundada üritusi ühtse reisipaketina.

Kultuur

- Asutada Eesti ja Soome ühine kultuurifond.
- Luua Eesti kultuurikeskus Helsingis ja Soome kultuurikeskus Tallinnas.
- Toetada kaasaegsete sõnaraamatute väljaandmist.
- Uurida Eesti ja Soome koostöövõimalusi kultuuriekspordi alal eesmärgiga töötada välja ühine kultuuriekspordi kava.

Audiovisuaalvaldkond

- Kaaluda võimalust asutada Eesti ja Soome ühine filmi-, meedia- ja audiovisuaalkeskus, mis hõlmaks nii ühise filmifondi kui *Film Commissioni* taolise sihtasutuse funktsioone.

Ringhäälingute tegevus

- Korraldada Eesti ja Soome ühine ringhäälingukonverents, millel käsitletakс laiapõhjalise koostöö korraldamise võimalusi ringhäälingute vahel ja leviõiguste ning tehnoloogiliste arengutega seotud probleeme.
- Luua Eesti Rahvusringhäälingu alaline korrespondendipunkt Soomes ja Yleisradio alaline korrespondendipunkt Eestis.

Tallinna ja Helsingi initsiatiiv Euroopas

- Korraldada Eesti ja Soome koostööna iga kahe aasta tagant toimuv rahvusvaheline äri- ja poliitika-konverents tingnimetusega *Business and Politics in Europe*.

Järgmised sammud Eesti ja Soome tulevikusuhete planeerimisel

- Jätkata Eesti ja Soome tulevikusuhete raportite koostamist iga viie aasta tagant.

Eesti ja Soome aastal 2030 Visioon

Eesti ja Soome ühiskonnad, majandused ja infrastruktuurid on paljudes valdkondades omavahel integreerunud. Mõlema maa globaalne konkurentsivõime tugineb eelkõige haridusele, innovatsioonile, arendustegevusele, omavahel koordineeritud tööjaotusele ja mitme piiratud ressursi ühiskasutusele. Kõik peamised arendusstrateegiad ja -poliitikad on omavahel koordineeritud. Maade avalikud ja erasektorid teevad omavahel koostööd pea kõigis eluvaldkondades.

Eestit ja Soomet peetakse rahvusvaheliselt Euroopa kõige turvalisemateks maadeks. Eesti ja Soome siseturvalisuse ja õigusasutuste tõhus koostöö on teistele maadele eeskujuks piiriülese koostöö korraldamisel. Eestil ja Soomel on välja arendatud ühised mereliikluse ja õhuruumi seiresüsteemid. Soome lahel ei ole toimunud ühtegi tõsisemat mere- ega keskkonnaõnnetust. Eesti ja Soome initsiatiivist Soome lahe mereliikluse jälgimisel on kasvanud välja kogu Läänemerd kattev mereliikluse järelevalvesüsteem, mida kasutavad ühiselt kõik mereäärsed riigid. Tallinna ja Helsingi vaheline raudteetunnel avatakse aasta lõpus.

Eestis ja Soomes ei ole esinenud ühtegi tõsisemat energiaturvalisuse probleemi. Ühisest elektrienergia-varustusest on tuumaenergia osakaal umbes 50 %, taastuvenergia osakaal 30 % ja fossiilse energia osakaal 20 %. Pool Eesti põlevkivienergeetikast ja pool Soome kivisöeenergeetikast põhineb täielikult süsihappegaasivabal tehnoloogial.

Eesti ja Soome on täielikult kaetud avalikult kasutatavate lairiba andmesideteenustega. Andmesideteenuseid kasutab mõlemas riigis kogu elanikkond. Eesti ja Soome elanikkonnast kasutab digitaal-allkirja ning elektroonilist autentimist kaks kolmandikku ning asjaajamisel riigiasutuste ja ettevõtetega on nende kasutajaid üle 80 protsendi. Kõik olulisemad riiklikud andmekogud on arendatud välja ühistest põhimõtetest lähtuvalt, mis võimaldab nende piiriülese kasutamise.

Eesti ja Soome on Euroopas tuntud kui hea mainega riigid, mis moodustavad omanäolise ja huvipakkuva kultuuripiirkonna. Eesti ja Soome moodustavad ühise haridus- ja teadusruumi ning riikide *Cross Gulf University* on rahvusvaheliselt tuntud ülikoolide koostöövorm. Tallinna ja Helsingit tuntakse juba aastaid Euroopa küsimustele keskenduva Davosina, sest linnad korraldavad kordamööda kõrgetasemelist äri- ja poliitikafoorumit.

Lisa 1. Koostöö ja konkurentsivõime

Eesti ja Soome koostöövõimalused

Ajaloolised sidemed, sarnane keele- ja kultuuritaust ning pealinnade geograafiline lähedus on tugevaks ja unikaalseks eelduseks Eesti ja Soome edukale koostööle. Maadevaheline koostöö ei saa aga haarata kõiki eluvaldkondi, vaid tuleb teha valikuid. Objektivsetel põhjustel on teatud valdkondades meie maade tänased lähtekohad, proportsioonid, kasutada olevad ressursid ja reaalsed arenguvõimalused täiesti erinevad.

Koostöö õnnestumine sõltub paljuski sotsiaalsest kapitalist, mis määrab inimestevahelise vastastikuse usalduse taseme ja koostöövalmiduse. Nimelt on nii maailmast kui Euroopast teada arvukalt konkreetseid näiteid selle kohta, kuidas nähtamatud rahvuslikud, eelarvamuslikud, ajaloolised, šovinistlikud või keelelised barjäärid on saanud ületamatuteks takistusteks ratsionaalsele koostööle, mis tegelikult oleks olnud kasulik kõigile osapooltele. Eesti ja Soome vahel ei ole selliseid barjääre ning meil on olemas kõik eeldused nende vältimiseks ka tulevikus.

Eesti ja Soome koostöösuhted on meie inimeste, ettevõtjate, asutuste ja organisatsioonide vahel saanud viimase seitsmeteistkümne aasta jooksul areneda vabalt. Kõige positiivse kõrval tuleb neis suhetes paraku mõnedel juhtudel tunnistada aga ka vastastikust usaldamatust, ühe poole huvide eelistamist teisele või püüdu vastaspoolt oma huvides ära kasutada.

Nüüdse koostöösuhte loojate ja toetajatena on viimaste aastakümnete jooksul olnud tänuväärne roll Soome estofiilidel ja Eesti soomehuvilistel. Kahjuks on nende inimeste ring jäänud paljuski samaks. Vaid vähesed noored on olnud huvitatud meie maade vaheliste sidemete arendamisest ja koostööst. Huvi vähesuse peamiseks põhjuseks on eelkõige olnud avanenud võimaluste paljusus mujal maailmas ja ebapiisav teave naabermaa kohta.

Erilise tähtsusega on adekvaatse informatsiooni vaba liikumine meedia ja muude kanalite vahendusel. Info liikumine on samaaegselt nii üks koostöövaldkondadest kui ka omamoodi infrastruktuur kogu maadevahelise koostöö toimimisele laiemalt.

Üheks suuremaks üllatuseks käesoleva raporti ettevalmistamisel oli see, kuivõrd ebapiisav ja fragmenteerunud on tänapäeval erinevate eluvaldkondade vahel liikuv info. Eelkõige puudutab see teavet Eestis ja Soomes toimivate protsesside ja sündmuste taustade, erinevate majandusvaldkondade turuinfo, teineteise edusammude ning tegelike koostöövõimaluste kohta.

Sama tähtis kui ideede ja teabe levik on koostööd soodustava õhkkonna püsimine Eesti ja Soome vahel. Soodne õhkkond kujundab hoiakuid ja suhtumist, mille pinnalt võivad tekkida uued ideed. Seevastu teineteise kohta käiv kallutatud, sageli ka üleolevast suhtumisest kantud info võib kaudselt takistada konkreetsete ideede tekkimist või elluviimist.

Tähtis on vastastikune avatus ja usaldus ning teineteise huvide mõistmine. Koostöö saab olla edukas, kui selle eesmärgiks on seatud mõlema osapoole tasakaalustatud huvid ja koostööst sündiv kasu on arusaadav kõigile.

Kõik Põhja- ja Baltimaad on nii globaalsete kui Euroopa arengute taustal paljuski sarnases olukorras. Eesti ja Soome koostöö viimine uuele tasemele võiks saada katalüsaatoriks ka teiste Läänemere maade laiemale koostööle, millest võidaks kogu Euroopa Liit.

Globaalne konkurentsivõime ja innovatsioon

Maailmamajanduse eri valdkondade paratamatu globaliseerumise tulemusena on suurenenud ja suureneb ka edaspidi konkurents ettevõtete, tööstusharude, geograafiliste piirkondade ja maade vahel. Peamine globaalne konkurents toimub ressursside ja turgude pärast ning investeeringute, efektiivsuse ja tootlikkuse kasvu nimel. Globaliseerumisest tingitud konkurents on põhjuseks ka innovaatiliste ideede, andekate inimeste ja kuluefektiivse oskustööjõu globaalsele liikumisele.

Euroopa Liit on Eesti ja Soome oluline koostööfoorum. Euroopa Liidu Lissaboni strateegia peaesmärk on konkurentsivõime tugevdamine. Maailma mingi piirkonna konkurentsivõime on selles piirkonnas eksisteerivate erinevate faktorite, poliitikate ja institutsioonide kogum, mis määrab selle piirkonna tootlikkuse taseme. Tootlikkuse kasv on eeldus üldisele majanduskasvule, mis omakorda on aluseks inimeste heaolu ja elukvaliteedi paranemisele.

Erinevate piirkondade konkurentsivõimete võrdlemisel vaadeldakse eelkõige rahandus- ja maksupoliitikat, kulutegureid ja erinevate institutsioonide kvaliteeti. Määravaks on see, kuidas mingi maa või piirkonna poliitiline ja majanduslik keskkond aitab kaasa ettevõtete konkurentsivõime tekkimisele ja püsimisele. Ettevõtete konkurentsivõime tugevdamiseks tuleb luua selline tegutsemiskeskond ja tingimused, mis võimaldaksid tõsta tootlikkuse taset ning tugevdada turupositsioone.

Ettevõtete globaalse konkurentsivõime suurendamisel on eriti oluline koht uurimis-, arendus- ja innovatsioonitegevusel. Lisaks arendajate ja innovaatorite poolt endale ise püstitatud otsete eesmärkide saavutamisele toob selline tegevus tavaliselt endaga kaasa ka mitmeid kaudseid kõrvalefekte, mis võivad mõjutada positiivselt nii ettevõtte kui selle asukohamaa või geograafilise piirkonna globaalset konkurentsivõimet laiemalt.

Sellisteks kaudseteks kõrvalefektideks võivad olla:

- uute ideede, tehnoloogiate, oskuste, äri-, juhtimis- või turundusvõtete otsene leke või ülekandumine
- mingi turu, maa või piirkonna tuntuse või reputatsiooni kasv
- uute äri- või sotsiaalsete võrgustike tekkimine
- parem regionaalne integratsioon
- edasiviiva konkurentsikultuuri areng.

Innovatsioon ei hõlma tänapäeval enam ainult tehnoloogiat ja tootmisprotsesse, vaid sama tähtsaks on tõusnud ka innovatiivne lähenemine kliendikesksetele teenustele. Ka uute juhtimisvõtete või ebatraditsiooniliste organisatsioonide väljaarendamine ning kasutuselevõtt on üks osa innovatsioonitegevusest.

Ainuüksi leiutise, innovatiivse toote või tehnoloogia väljatöötamine ei pruugi veel edu tagada. Lisaks on vaja teha pingutusi selle turustamiseks, praktiliseks kasutuselevõtuks, riskide juhtimiseks ja turupositsiooni kaitsmiseks. See eeldab ettevõtete, uurimisasutuste, rahastajate, teiste sidusrühmade ja tihti ka riigi koordineeritud koostööd.

Globaalne konkurents suureneb ka tulevikus ega lõpe enam kunagi. Pidev innovatsioon on efektiivselt vahend sellest põhjustatud uute väljakutsetega toimetulemiseks. Eestil ja Soomel pole võimalik konkureerida hinnaga, vaid ainult kvaliteedi ning selliste toodete ja teenustega, mida ei pakuta veel kusagil mujal.

Soome praegune panus uurimis- ja arendustegevusse on ligi 3,5 % SKP-st. Soome on olnud aastaid kõrgetel kohtadel ka rahvusvahelistes konkurentsivõime võrdluste edetabelites. 2007. aastal oli Soome Maailma Majandusfoorumis 131 maa võrdluses kuuendal kohal, 2005. aastal tehnoloogiaindeksi võrdluses aga

koguni teisel kohal pärast USA-d. Edukus konkurentsivõime edetabelites ei ole siiski toonud Soome jaoks endaga kaasa investeeringute sissevoolu ega loodetud elatustaseme tõusu ja jõukuse kasvu.

Eesti ja Soome on nii maailma kui muu Euroopa taustal piiratud ressurssidega väikesed maad ning seega suhteliselt sarnases olukorras. Mõlemad peavad valima, milliseid valdkondi arendada, ja panustama oma piiratud ressursse fookuseeritult sinna, kus tõenäosus jõuda tippasemele on kõige suurem. Samas võib ressursside piiratus olla teatud tingimustes isegi oluliseks stiimuliks innovatsioonile ja eba-traditsioonilistele lahendustele.

Mõlemad riigid on juba praegu orienteeritud tulevikule. Lähiajal on oodata, et Soome valitsus võtab vastu uue riikliku innovatsioonistrateegia. Eestil on suhteliselt hiljuti kiidetud heaks programm *Teadmistepõhine Eesti 2007–2013*.

Nii Eesti kui Soome vajavad kindlasti uusi teadmisi ja oskusi ka piiri tagant andekate üliõpilaste, teadlaste ja tippspetsialistide näol. Selleks, et olla neile atraktiivne ja tuntud, tuleb teha eraldi jõupingutusi. Suurele osale maailmast ja isegi Euroopast on Eesti ja Soome ning meie maades valitsevad tingimused täiesti tundmatud.

Tähtis on näha, et lisaks konkurentsi kasvule on globaliseerumine avanud Eesti- ja Soome-sarnastele väikestele maadele ka uusi võimalusi. Nende võimaluste väljaselgitamine ja kasutamine pole aga lihtne ning see nõuab teadlikku ja strateegilist lähenemist. Eestil ja Soomel on mitmes valdkonnas otstarbekas teha seda ühiselt.

Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia areng on avanud juurdepääsu ülemaailmsetele teabekogudele. Nendes tingimustes uute ideede, teadmiste või tehnoloogiate algse päritolumaa tähendus väheneb. Tähtsam on see, kes ja kuidas suudab mingit teavet vastu võtta ning seda kasutada.

Innovatiivse majanduse ja innovatiivse ühiskonna mootoriks on ettevõtlikkus ja koostöö organisatsioonide, ettevõtjate või üksikisikute vahel. Erinevate maade ja rahvuste juures võib siin aga täheldada erinevaid suhtumisi või probleeme. Üks oluline tegija on ühiskondlikud hoiakud riskivõtmise, ebaõnnestumiste ja õnnestumiste suhtes. Paraku on ebaõnnestumiste aktsepteeritavus üks suuremaid erinevusi, kui võrrelda Eestis ja Soomes valitsevat ühiskondlikku suhtumist näiteks suhtumisega USA-s.

Globaalse konkurentsivõime suurendamine innovatsiooni kaudu eeldab Eesti- ja Soome-sarnastelt väikeriikidelt samaaegset toimetulemist mitme väljakutse ja konkreetse probleemiga, nagu näiteks:

- Ressursside piiratus. Väikeste maade ressurssidest ei jätku kõikide uurimis- ja tegevusvaldkondade arendamiseks tippasemele. Tuleb spetsialiseeruda ja vältida killustatust. Paratamatult tuleb teha valikuid investimisvaldkondades ja ühendada jõude väikeste üksuste liitmisega suuremateks.
- Sisemaiste turgude piiratus. Innovatiivsete toodete juurdekasvuks on vaja tekitada piisav nõudlus. Eesti ja Soome asuvad ülemaailmses mastaabis kõige kiiremini kasvavatest turgudest geograafiliselt kaugel.
- Inimkapitali piiratus. Mõlemad maad peavad kaasama välismaiseid tippteadmisi ja -oskusi, sest oma ressurss ei ole piisav.
- Teeninduskultuuri tugevdamine ja avalike teenuste arendamine. Teenuste ja teeninduspakettide vormimine toodeteks ning nende eksport.

- Uute asutatavate ja kasvufaasis olevate ettevõtete arvu suurendamine. Riskijulguse puudumine ja riskikapitali vähene kättesaadavus pärast ettevõtte asutamist.
- Globaalsete arengute pidev jälgimine. Valmidus globaalset informatsiooni ja globaalset arenguid paremini ja efektiivsemalt ära kasutada.

Lisa 2. Teadus ja arendustegevus

Teadus- ja arendustegevuse raamistikuks Euroopa Liidus on Lissaboni strateegia ja EL-i konkurentsivõime ja innovatsiooni raamprogramm. Eesti ja Soome teadurid ja ettevõtjad on osalenud EL-i teadus- ja tehnoloogiauringute programmides aktiivselt.

Soome on saanud või saab veel kuuenda teadusuuringute ja tehnoloogia arendamise raamprogrammi (6RP, 2002–2006) kaudu 365 miljonit eurot ja Eesti 33 miljonit eurot. EL-i finantseeritavatel projektidel on enamasti ulatuslik rahvusvaheline mõõde. Kuuenda raamprogrammi kaudu on osalenud projektides üle 1400 soomlase ja ligi 400 eestlast. Praeguse tegevuse lähtekohaks on 2007. aastal käivitunud seitsmes raamprogramm (7RP).

Eesti ja Soome peaksid tihendama koostööd Euroopa Teadusnõukogus ja panustama Euroopa Innovatsiooni- ja Tehnoloogiainstituudi (EIT) ning Euroopa teadusruumi (ERA) arendamisse. Kuigi Eesti ja Soome on toetanud teineteist EL teaduspoliitikas, peaksid mõlemad maad otsima ka teisi sama mõttega maailmaga riike, et teha nendega koostööd EL-i teadus-, arendus- ja innovatsioonipoliitika arendamisel.

Teadustegevus elab pidevate muudatuste tähe all. Eesti Valitsuse Teadus- ja Arendusnõukogu ning Soome valitsuse teadus- ja tehnoloogiaühikogude on ühistel nõupidamistel hinnanud muutustest tulenevaid nõudmisi. Teadlased on osalenud mõlema maa aktuaalsetel teemadel peetud ühiskondlikes debattides ning nõustanud oma valitsusi. Eriti tähtis on pikaajalise perspektiivi ja laiema globaalse konteksti nägemine mõlema maa teadussuhetes. Teaduse arendamine peab põhinema tugeval analüüsil ja maailma kogemuse üldistamisel. Nii Eestis kui Soomes puudub teaduse arendamise analüüsikeskus, mis tegeleks informatsiooni kogumise, sõltumatute analüüside läbiviimise ja uuringute korraldamisega.

Eestis ja Soomes on käimas ka mitmeid protsesse, mille eesmärgiks on vahetult või kaudselt aidata kaasa riikide majanduste konkurentsivõime paranemisele. Innovatsioonitegevuse põhifunktsioon on kõrgkoolide ja teadusasutuste vaheliste otsekontaktide lisamine. Soome laht ei tohi olla barjääriks nende kontaktide arenemisel.

Helsingis on käimas mastaapne projekt, millega ühendatakse Helsingi tehnikaülikool, Helsingi majandusülikool ning kunsti- ja disainiülikool uueks ülikooliks, mille nimi on Aalto ülikool. Peale selle kavandatakse veel mõne teadusasutuse ühendamist ning ülikoolide ja kõrgkoolide koostööd tõhustatakse.

Suur osa tegevusest põhineb organisatsioonide ja äriühingute iseseisval otsustamisel ja tegutsemisel. Seega oleks valitsuste ülesandeks lisada omalt poolt vaid ressursse ja kõrvaldada selliseid tõkkeid, mis takistavad kontaktide süvendamist ja teaduskoostööd üle Soome lahe.

Teadustegevus baseerub suhteliselt kallil infrastruktuuril, mille efektiivsemale ühiskasutamisele üle Soome lahe tasub pöörata rohkem tähelepanu. Näitena võib tuua Espoos tegutseva superarvuteid haldava ettevõtte, mille teenuseid kasutatakse ka Eestis.

Teadustöö tulemuste vormimine kasutuskõlblikeks ja turustatavateks toodeteks on innovatsioonitegevuse oluline osa. Mitmetel ülikoolidel on oma innovatsioonikeskused, mille eesmärgiks on aidata kaasa uurimistulemuste ärakasutamisele ja turustamisele. Soome lahe põhja- ja lõunakaldal olevad innovatsioonikeskused peaksid senisest enam tihendama omavahelist koostööd ja suhtlust.

Disaini hinnatakse Eestis ja Soomes kõrgelt ning sellel on mõlemas riigis pikad traditsioonid. See seisab uute väljakutsete ees – näiteks mitmesuguste toodete keskkonnasõbralikkus on kasuks nende turustamisel. Disaini tähtsus majandus- ja innovatsioonitegevuses on silmnähtavalt tõusuteel. Selle valdkonna

koostööd nii koolituses, ühisprojektides kui ka tootearenduses ja turustamises tuleb edasi arendada. Otstarbekas oleks luua Eesti ja Soome selle valdkonna esindajate alaline võrgustik, mis annaks loominguks suhtluseks senisest parema võimaluse.

Lisaks mitmele kaasaegsele teadus- ja arendusvaldkonnale (nagu bio-, info- ja kommunikatsiooni-, materjali- ja muude tehnoloogiatele), millega tegeleb juba suur osa arenenud maailmast, on tähtis näha uusi võimalusi ka sellistel aladel, mis seni on tundunud väikeriikidele kättesaamatutena.

Paljutöötav innovatsioonivaldkond, millele on tekkinud tugev majanduspotentsiaal, on kosmos ja kosmosetehnoloogiate kommertskaasutus. Eestis ja Soomes on kosmoseuuringutel pikad traditsioonid ja teaduritel head kontaktid.

Euroopa Liit on tihedas koostöös Euroopa Kosmoseagentuuriga (ESA) hakanud panustama kosmosetehnoloogiasse. Uues Lissaboni reformilepingus märgitakse kosmos esmakordselt eraldi valdkonnana ära. Kosmosetemaatika aktuaalsust näitab ka EL-i hiljutine otsus ehitada lähiaastatel välja positsioneerimis- ja satelliitnavigatsioonisüsteem Galileo. Kosmos on valdkond, millele on EL-i seitsmendas raamprogrammis nähtud ette märkimisväärne toetus.

Prognooside kohaselt kujunevad kosmosetehnoloogia mõjujõud sama tugevateks, kui seda on olnud informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia omad. Kosmosetehnoloogiad pakuvad elulise tähtsusega vahendeid nii seireks, kommunikatsiooniks kui mitmesuguste süsteemide tehniliseks juhtimiseks. Eesti ja Soome peaksid ühendama oma ressursse ja looma koostöösidemeid kosmoseuuringutes kaugemale jõudnud Rootsi ning teiste Põhjamaadega.

ESA, mille täisliige Soome 1995. aastast on, uuendab praegu oma struktuure ning seejärel avaneb organisatsioonil võimalus võtta vastu uusi liikmeid. Eesti liikmesus ESA-s oleks oluline samm edasi ja see looks ka uusi võimalusi Eesti ja Soome koostööks kosmose kasutamisel ja kosmosetehnoloogiate arendamisel.

Kõik kliimamuutuse ja keskkonnakaitsega seotud innovatsioonitegevused on muutunud maailmas eriti aktuaalseks ja paljud neist sisaldavad endas ka suurt majanduspotentsiaali.

Üks valdkondadest, milles Eesti ja Soome võiksid oma praeguse teadusliku baasi põhjal teha koostööd, on polaaruuringud. Üksinda on väikeriigil keeruline sellealast kompetentsi ja tehnilist baasi välja arendada. Selle aasta alguses on Soomes töötatud välja Antarktika uurimisstrateegia. Soome uurimisjaam Aboa asub Rootsi uurimisjaama lähedal ja Soome teeb sellel alal Rootsiiga koostööd. Kas kõne alla võiks tulla Eesti ja Soome jõudude ühendamine polaaruuringuteks Antarktikas?

Erilise tähtsusega on kaasaegse teaduse ja arendusvaldkondade ulatuslikum tutvustamine, eeskätt mõlema maa noortele. Eestis ja Soomes on korraldatud teaduspäevi nii laiale publikule kui koolidele. Eelmisel aastal pidasid Eesti Füüsika Selts ja Suomen fyysikkoseura ühiskonverentsi Tallinnas. Ka kesk- ja kõrghariduse ettevalmistus rahvusvahelisteks füüsikaolümpiaadideks toimub juba ühiselt. Teaduskeskused Ahhaa Tartus ja Heureka Vantaas teevad samuti koostööd. Sellelaadset tööd võiks Eesti ja Soome vahel veelgi laiendada.

Globaalne konkurents teadus- ja arendustegevuses on ülitugev ning pidev edukus selles nõuab väga suurte ressursside olemasolu. Samas ei ole edukus alati ja otseselt seotud kasutatud ressursside või kulutatud ajaga. Eesti ja Soome peaksid püüdma kasutada oma piiratud inim-, tehnilisi ja rahalisi ressursse võimalikult efektiivselt ning ühiselt. Eriti tuleks panustada selliste uute teadus- ja arendustegevuse nišivaldkondade otsimisse, milles tõenäosus saavutada globaalses konkurentsisis edu üheskoos oleks suur.

Soovitused:

- Luua Eesti ja Soome ühine Teadus-, Tehnoloogia- ja Arendusnõukogu (TTAN). Ühendnõukogu istungid toimuksid vähemalt kord aastas ja iga kahe aasta tagant osaleksid neil ka mõlema riigi peaministrid.
- Luua Eesti ja Soome alaline sekretariaat TTAN-i koosolekute ettevalmistamiseks ja kahe maa teaduspoliitika koordineerimiseks koosolekutevahelisel ajal.
- Asutada Eesti ja Soome sõltumatu analüüsikeskus, mille ülesandeks oleks TTAN-i koosolekutel käsitletavate teemade ettevalmistamine ja analüüs. Lisaülesanneteks võiksid olla kahe maa arengu, omavahelise integreerumise ja ressursside kasutamise seotud uuringute, analüüside ja küsitluste läbiviimine.
- Korraldada iga kahe aasta tagant samaaegselt Teadus-, Tehnoloogia-, ja Arendusnõukogu ühisistungiga Eesti ja Soome kõrgetasemeline majandusseminar.
- Arendada välja konkreetsed koostöövormid Eesti Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) ning Soome tehnoloogia ja innovatsioonide arendamise keskuse Tekesi, samuti Eesti Arengufondi ning Soome teadus- ja arengufondi Sitra vahel.
- Luua partnerlussuhted Helsingis asutatava Aalto ülikooli ja Tallinna Tehnikaülikooli ning Eesti Kunstiakadeemia vahel eesmärgiga kasutada efektiivselt teadus- ja arendustegevuseks vajalikke ressursse ning algatada ühisprojekte.
- Luua Eesti ja Soome disainiala õppeasutuste vaheline alaline koostöövõrgustik eesmärgiga arendada ühistegevust loome, tootearenduse ja turunduse valdkonnas ning kasutada efektiivselt eri õppeasutustes olevaid ressursse.
- Toetada Eesti ja Soome tehnoloogiaparkide ja inkubatsioonikeskuste ühistegevust.
- Korraldada regulaarselt Eesti teaduspäevi Soomes ja Soome teaduspäevi Eestis.

Lisa 3. Haridus

Globaliseerumine on muutmas ühiskonna, kultuuri ja majanduse ootusi hariduse ja koolituse sisu ning väärtuse kohta. Kuigi igasugusel koolitusel on alati üldhariv funktsioon, on siiski oluline pöörata erilist tähelepanu nendele erialadele, millel on vahetu mõju majanduse ja ühiskonna käekäigule tulevikus. Prioriteetide seadmisel tuleb arvestada teadus- ja majanduskeskkonnas pidevalt toimuvaid muutusi. Tähtis on ka avatud diskussioon nende muutuste mõistmisel.

Kõrghariduse ressursid on piiratud mõlemas riigis. Nende lisamine on mõlema maa konkurentsivõime parandamisel mõõdapääsmatu. Ressursside otstarbeka ja mõlema riigi seisukohalt efektiivse ühendamise võimalusi tuleks tõsiselt kaaluda. See tähendaks samas ka spetsialiseerumist haridusvaldkonniti. Iga teadusharuga ei ole ratsionaalne püüda tegelda oma riigis tipptasemel, juhul kui Soome lahe teisel kaldal on juba olemas võimalused sellega tegelemiseks. Eesti ja Soome haridusministeeriumid peaksid töötama välja paindliku koostöövormi, mille abil võiks kooskõlastada riikide koolituselaseid eesmärke.

Eesmärgiks peaks olema Eesti ja Soome ühise haridus- ja teadusruumi loomine, mis peale spetsialiseerumise ja tööjaotuse soodustaks ka õppurite ja teadurite vaba liikumist. Ühine ruum eeldaks koordineeritud investeringuid ja intensiivset võrgustumist.

Eestis oli õppeaastal 2006–2007 kõrgharidust omandamas kokku 437 soomlast ja Soomes omakorda 664 eestlast. Ülikoolide vahetusprogramm *Erasmus* on olulisimaks instrumendiks Soome lahe ülesel üliõpilaste ja õppejõudude vahetusel. Alates 2008. aasta algusest võivad kõik Balti riigid osaleda analoogses Põhjamaade programmis *Nordplus*.

Bologna protsessiga harmoniseeriti kõrgharidusastmeid ja kvalifikatsioonisüsteeme. Võimalused üliõpilaste ja õppejõudude vahetuseks ning ülikoolide koostööks üle Soome lahe on head, kuid praktikas on esinenud ka takistusi, mille kõrvaldamisele tuleb tähelepanu pöörata.

Õppekavasid on mõnevõrra kooskõlastatud juba praegu nii, et üliõpilane võib kasutada ära õppimisvõimalused mõlemas riigis. Riikide vahel tuleks jätkata erialade õppekavade struktuuri ühist planeerimist, võib-olla isegi ühendatud õppekavade väljatöötamist. Ideaalne oleks, kui ühe riigi bakalaureuseõppe baasilt võiks takistusteta jätkata magistriõpet teises riigis. Eesti ja Soome haridusministeeriumid peaksid ühiselt välja selgitama, milliseid võimalusi oleks õppekavade ühtlustamiseks. Ühiste doktoriõppekavade väljatöötamist tuleks igati soodustada ja samuti tuleks tugevdada doktoriõpet andvate teadusasutuste vahelist suhtlust.

Eeskujuna haridus- ja teaduskoostööst võib võtta nii Tallinna- ja Helsingi-vahelisest teaduse kaksiklinnade programmist kui ka programmist *Helsinki Education and Research Area*, millesse kuulub üheksa kõrgkooli ja üheksa rakenduskõrgkooli pealinnast ja mujalt Lõuna-Soomest. Koostösse tuleks kindlasti kaasata mõlema riigi teiste linnade haridusasutused.

Akadeemilised õppeasutused peavad globaliseeruvast maailmas vältimatult avama oma ukse ka väljastpoolt oma riigi piire tulevatele üliõpilastele ja õppejõududele. Ülikoolide vahel käib globaalne konkurents võimekate inimeste leidmisel. Eestis prognoositakse lähiaastatel üliõpilaste arvu järsku langust sündimuse languse tõttu. Kui praegu õpib Eesti gümnaasiumides tõenäolisi ülikooli minejaid umbes 60 000, siis 2016. aastaks langeb potentsiaalsete tulevaste tudengite ehk 16–18aastaste inimeste arv umbes 30 000-ni.

Kuigi Eesti ja Soome haridussüsteemid peavad ennast rahvusvaheliselt kõrgelt hinnatuks, jääb mõlema riigi välismaalastest õppurite ja õppejõudude arv tagasihoidlikuks (Soome kõrgkoolides õppis 2006. aastal

umbes 5400 välismaalast, Eestis alla tuhande). Eesti ja Soome kõrgkoolid ning siin valitsevad õppimis- ja elutingimused on suuremale osale maailmast vähetuntud või lausa tundmatud.

Läänemere regiooni ülikoolid ja kõrgkoolid on teinud tihedat õppe- ja teaduskoostööd juba 2000. aastast alates. Selle baasiks on *The Baltic Sea Region University Network*, mida hallatakse Turu ülikooli kaudu.

Mitme Soome ülikooli ühine *Cross-Border University*, mida juhitakse Joensuu ülikooli vahendusel, suunab ingliskeelset haridust peamiselt Venemaale. Ka Eesti ülikoolid võiksid selles tegevuses kaasa lüüa.

Eesti ja Soome ülikoolid võiksid luua ühisprojektidena kontaktpunkte globaalse arengu seisukohalt olulistesse riikidesse, näiteks Hiinasse või Indiasse. Põhjamaade ülikoolidel on ühiseid keskusi Hiinas ja Indias. Üks või mitu ülikooli Eestist ja Soomest, samuti asjast huvitatud ettevõtted ja organisatsioonid võiksid luua sihtasutuse, mis finantseeriks ühist õppeasutust näiteks mõnes Aasia riigis. Õppeasutus võiks pakkuda põhikooliharidust ning edaspidiseid õppimisvõimalusi Eestis ja Soomes.

Põhikooliõppe on nii Eesti ja Soome kui kogu Euroopa Liidu integratsiooni nurgakiviks. Eesti ja Soome peaksid lisama haridustöötajate ning koolide ja teadusasutuste koostööd parimate kogemuste ja uute ideede arendamiseks põhikooliõppes. Selline koostöö võiks olla kogu EL-is suunda andvaks eeskujuks põhikooliõppe ühisel arendamisel.

Eesti ja Soome omavaheliseks integreerumiseks on oluline toetada eestikeelse põhihariduse andmist Soomes ja soomekeelse põhihariduse andmist Eestis. Soomekeelne kool on Soome riigi rahastamisel tegutsenud Tallinnas juba aastaid. Soomekeelset kooliharidust pakutakse ka Tartus. Roihuvuori koolis Helsingis tegutseb kakskeelset klassi, milles õppetöö toimub kuni 6. klassini kahes keeles. Koolis õpib praegu 59 eesti last. Samas õpib Helsingi piirkonna teistes põhikoolides praegu ligi 1000 eestikeelset last. Helsingis ja selle lähiümbruses oleks vaja luua juurde eesti keele süvaõppega ja kakskeelseid klasse. Helsingi linna eesmärgiks on edendada kakskeelset, st eesti ja soome keeles toimuvat õppetööd nii kvalitatiivselt kui kvantitatiivselt. Hea näide selle kohta on plaan võtta Latokartano põhikoolis peagi õppekeelena kasutusele peale soome keele ka eesti keel, mis tähendaks õpilastele võimalust saada selles koolis kogu põhiharidus mõlemas keeles.

Kvaliteetse kutsehariduse saanud tööjõu tagamine on Eesti ja Soome majandustele ja ühiskondadele elulise tähtsusega. Koolituse vastavus ühiskonna ja majanduse arengust tingitud nõudmistele vajab pidevat jälgimist. Eesti ja Soome võiksid teha koostööd kutsehariduse prestiiži tõstmisel mõlemal maal.

Eesti ja Soome peaksid oma haridus- ja koolituspoliitikaid arendama koordineeritult ja lähtudes globaalsetest trendidest ja Euroopa hariduskoostööst.

Soovitused:

- Töötada välja Eesti ja Soome haridusministeeriumide koostöövorm, mille abil võiks kooskõlastada riikide koolitusala eesmärgid ja ressurside ühiskasutust ning koordineerida õppekavasid ja haridusalaseid investeeringuid.
- Algatada Eesti ja Soome ühisprojekt *Cross Gulf University*, mis oma tegevuse esimesel etapil keskendub koostöö korraldamisele doktoriõppes.
- Luua Eesti ja Soome ühine haridusfond, mis põhineks nii avalikul kui erarahastusel ja mille ülesandeks oleks toetada õppurite ja teadurite, eriti doktorantide elu- ja õpitingimusi ning liikumist Eesti ja Soome vahel.

- Kaaluda Eesti ja Soome ülikoolide ühise kontaktpunkti avamist Hiinas või Indias.
- Soodustada eesti keele õpetamist ja eestikeelse põhihariduse andmist Soomes ning soome keele õpetamist ja soomekeelse põhihariduse andmist Eestis.

Lisa 4. Energeetika

Pikaajaline energiaturvalisus on tänapäeval iga riigi või piirkonna julgeoleku ja majandusliku konkurentsivõime üheks tähtsaimaks eelduseks. Majandusliku konkurentsivõime seisukohalt on kriitilise tähtsusega energiakandjate hind.

Energiaturvalisus on tagatud, kui riigis või piirkonnas:

- on primaarenergia allikate valik lai
- sekundaarenergia tootmiseks on piisavalt tootmisvõimsusi ja nende reserve ning
- energia transpordi- ja jaotussüsteemid on töökorras ja toimivad katketeta.

Energeetika arengut iseloomustab kogu maailmas järjest süvenev integratsioon ja vastastikune sõltuvus. Selle olulisimateks mõjutajateks on energiavajaduse pidev kasv, turumajanduse toimemehhanismid ja energeetika keskkonnamõjude teema politiseerumine kõrgel tasemel. Euroopa suurimaks energiavarustuse probleemiks on kasvav sõltuvus energiakandjate sisseveost.

Tänaseks on Euroopa energeetika tähtsaimaks valdkonnaks tõusnud selgelt elektroenergeetika. Euroopa Liidu energiapoliitika toetub kolmele peamisele sambale: energeetiline varustuskindlus, jätkusuutlikkus ja majanduslik konkurentsivõime. Elekter ja sellega seotud arengud võimaldavad tulevikus vähendada sõltuvust naftast ja gaasist ning piirata oluliselt atmosfääri paisatavate kasvuhoonegaaside hulka.

Eesti ja Soome elektrisüsteeme ühendab omavahel 350 MW alalisvoolu merekaabel *Estlink*. Planeerimisel on teine, kuni 800 MW võimsusega merekaabel *Estlink 2*, mis võimaldaks ühendada meie elektriturud ka praktiliselt ja stabiliseeriks elektrienergia vabaturu hindu. Tähtsaimaks kvalitatiivseks muutuseks tuleb *Estlink 2* puhul pidada seda, et esmakordselt pärast selle kasutuselevõttu võib Eestit ja Soomet käsitleda varustuskindluse seisukohalt kui ühtset energiavarustuse piirkonda.

Eesti ja Soome ühiseks huviks on see, et elektriturgu ei hakkaks moonutama väljastpoolt Euroopa Liitu imporditav elekter, mille tootmise omahind ei sisalda süsihappegaasi (CO₂) kvootide hinda. Selline olukord ei vastaks EL-is kehtestatud saastekvootide eesmärgile, asetaks Balti- ja Põhjamaade elektritootjad impordi suhtes ebavõrdsesse olukorda ja võiks ohustada Eesti energiaturvalisust.

Juba aastaid on uuritud võimalust ühendada omavahel Eesti ja Soome gaasisüsteemid. Kavandatud kahe-suunaline merealune ühendus *Baltic Connector* suurendaks tarnekindlust, looks Soomele juurdepääsu Läti gaasihoidlale ja võimaldaks piirkondliku gaasituru teket. Arvestades projekti praegust arengufaasi on selle teostumine tõenäoline pärast 2015. aastat.

Energiavajaduse pidev kasv ja EL-i poolt kehtestatud CO₂ emiteerimise piirangud on peamisteks energeetika tulevikku kujundavateks faktoriteks nii Eestis kui Soomes. Ainus seni teada olev reaalne konkurentsivõimelise omahinnaga süsihappegaasivaba energiatootmisviis on tuumaenergeetika. Tuumaenergeetikas kasutatavate kütuste tarnijate lai valik maailmas ja kütusetarnetehnoloogiate suhteline lihtsus tagavad ka kõrge pikaajalise varustuskindluse.

Ignalina tuumaelektrijaama sulgemine Leedus 2009. aastal, ebakindlus Leedu uue tuumajaama projektiga, EL-i keskkonnanõuetest tulenevad piirangud põlevkivienergeetikale ja energia stabiilse pikaajalise impordivõimaluse puudumine toovad ainsa mõeldava alternatiivina Eesti jaoks päevakorda oma tuumaelektrijaama rajamise.

Lähtudes võimalusest, et Eesti ja Soome moodustavad pärast *Estlink 2* valmimist ühtse energiavarustus-süsteemi, tuleks Eesti tuumajaama planeerida ning arendada Eesti ja Soome ühisprojektina. Eesti ja Soome

kõrgtehnoloogiline ühisprojekt tuumajaama rajamisel peaks tagama energiaettevõtete ärihuvide ja mõlema maa avaliku huvi, milleks on pikaajaline energiaturvalisus, maksimaalse kokkulangevuse.

Eesti võiks osaleda Soome 6. tuumaelektrijaama (OL4) projektis vastastikkuse printsiibil, andes samaaegselt Soome elektritootjatele võimaluse investeerida Eestis rajatavatesse uutesse tootmisvõimsustesse. Kõne alla võiksid tulla Narva elektrijaamade edasiarendus ja mitmesugused taastuvenergia tootmise projektid.

Narva elektrijaamade edasiarendamise otstarbekuse peamiseks argumendiks on kohaliku energiaressursi, põlevkivi olemasolu. Eesti põlevkivi puhul on oluline, et selle hind ei sõltu maailmaturu hindadest. Lisaks investeeringute jätkamisele uude põlevkivi põletustehnoloogiasse tekib tulevikus suure tõenäosusega võimalus rakendada ka täielikult süsihappegaasivaba CCS (*Carbon Capture & Storage*) tehnoloogiat. Narva elektrijaamad võiksid tulevikus olla ka mõlema maa tuumajaamade reservjaamadeks.

Nii Eestis kui Soomes on võimalus suurendada turba rolli energeetikas. Turvas on konkurentsivõimeline kütus eelkõige elektri ja soojuse koostootmise jaamades. Narva elektrijaamade uutes energiablokkides on turvast võimalik põletada koos põlevkiviga. Soome energiatootjatel on märkimisväärseid kogemusi biokütuste ja turba kasutamisest energia tootmisel ning erinevate tehnoloogiliste lahenduste väljatöötamisel. Eesti ja Soome energiatootjate koostöö turba kasutamisel võiks saada aluseks ka laiemale rahvusvahelisele koostööle, millesse võiks kaasata Läti ja Rootsi. Erilist tähelepanu vääriks ka Iirimaa kogemus turba kasutamisel energeetikas.

Eesti ja Soome võiksid kaaluda ühisinvesteeringuid tuuleparkide rajamisel Eestisse. Ka uute tehnoloogiate väljatöötamine energia tootmiseks jäätmete põletamisel võiks olla üheks Eesti ja Soome koostöövaldkonnaks. Teadusasutuste energeetikaalane uurimis- ja innovatsioonitegevus peaks keskenduma sellistele konkreetsetele rakendustele, mis oleksid konkurentsivõimelised ka mujal maailmas.

Kui 2013. aastal avaneb esmakordselt võimalus Eesti ja Soome ühtse elektrivarustuse piirkonna loomiseks, tuleks kaaluda mõlema maa põhivõrguettevõtete OÜ Põhivõrk ja Fingrid Oyj ühendamist. Eesti 110–330 kV elektrivõrk on viimase kümne aasta jooksul teinud läbi märkimisväärse tehnilise arengu ja sellel on tugevad ühendused teiste Baltimaadega. Põhivõrguettevõtete juhtimise ühendamine võimaldaks kasutada ratsionaalsemalt reservvõimsusi, luua tehnilise aluse ühtse elektrituru toimimiseks ja arendada elektrivõrku ühise varustuskindluse põhimõtetest lähtuvalt. Ühine põhivõrguettevõtte võimaldaks ka käsitleda Eesti ja Soome vahelisi elektritarneid analoogselt Põhjamaade-vaheliste tarnetega.

Eesti ja Soome energeetikaalane koostöö saab olla edukas, kui selle eesmärgiks seatakse osapoolte huvide tasakaalustatud arvestamine ja mõlemapoolne kasu. Samas peab iga konkreetne koostööprojekt olema põhjendatud ka eraldivõetuna ja iseseisvalt.

Soovitused:

- Viia läbi Eesti ja Soome ühine energiaturvalisuse uuring, mis selgitaks välja mõlema maa elektrivarustuse tehnilised ja poliitilised riskid. Uuringu alusel tuleks kujundada ühine nägemus võimalike energiaturvalisuse probleemide lahendamise võimalustest.
- Käsitleda vastastikkuse põhimõttel Eesti ja Soome investeeringuid teineteise energiatööstusesse kui samasse energiavarustuse piirkonda tehtavaid investeeringuid, mitte kui välisinvesteeringuid. Suhtuda positiivselt mõlema maa energiaettevõtete vastastikkuse põhimõttel tehtavatesse investeeringutesse.

- Moodustada Eesti ja Soome ühine töögrupp uurimaks põhivõrguettevõtete OÜ Põhivõrk ja Fingrid Oyj ühendamise otstarbekust ja võimalusi.
- Moodustada Eesti ja Soome ühine töögrupp tuumajaama rajamiseks Eestisse kahe riigi ühisprojektina. Töögrupi ülesandeks oleks projekti kontseptsiooni väljatöötamine ja vajalike eeluuringute koordineerimine.
- Jätkata merealuse gaasijuhtme *Baltic Connectori* ehitamise ettevalmistustöid. Suhtuda positiivselt gaasijuhtme ehitamisse, sest see aitab tõsta nii Eesti kui Soome energiavarustuskindlust.
- Eesti ja Soome moodustavad koos Läti ja Rootsi rahvusvahelise koostöögrupi, mis uurib turba kui energia tooraine laiemaid kasutamisevõimalusi Läänemere piirkonnas.
- Eesti ja Soome teevad koostööd õigusaktide täiendamiseks eesmärgiga välistada võimalus, kus avatud elektriturul võiks konkurentsi moonutada imporditelekter, mille tootmise omahind ei sisalda CO₂ kvootide hinda.

Lisa 5. Läänemeri ja Soome laht

Läänemeri on meie planeedi üks noorimaid meresid, mis tekkis pärast viimast jääaega umbes 10 000–15 000 aastat tagasi. Läänemeri on samas ka maailma suurim vähese soolasusega veesüsteem, milles elavad koos nii magevee kui soolase merevee elusorganismid. Läänemeri on üsna madal ja seetõttu inimtegevuse poolt kergesti haavatav. Kuni 1950ndate aastate lõpuni peeti Läänemere olukorda heaks. Pärast seda Läänemeres aset leidunud muutused on aga avaldanud juba majanduslikku mõju nii mereäärsete riikide kalatööstustele kui puhke- ja turismimajandusele. Kasvanud on ka mereõnnetuste ja keskkonnakahjude riskid.

Mitmed teadlased on väitnud, et tänapäeval on Läänemeri kõige saastunum meri maailmas. Suurimaks probleemiks on eutrofeerumine ehk merevee rikastumine taimede toitainetega, peamiselt fosfori- ja lämmastikuühenditega. See põhjustab veetaimede ülemäära kasvut ja nende lagunemisprotsessi, mis toob kaasa vee hapnikuvaeguse ja veekvaliteedi halvenemise ning mõjutab seega negatiivselt kalade ja teiste veeloomade elukeskkonda. Teadurite hinnangutel sisaldab Läänemeri eelmise sajandi algusega võrreldes praegu neli korda rohkem lämmastikku ja kaheksa korda rohkem fosforit ning lisaks on 42 000 ruutkilomeetrit merepõhjast hapnikupuuduse tõttu bioloogiliselt sisuliselt surnud. Sellised piirkonnad mõjutavad mere toiduahelat ja võivad teadlaste arvamusel viia kogu ökosüsteemi kokkuvõttes. Lisaks võib igal suvel näha, kuidas vohava mürgise sinivetika öitsenguaeg muudab ujumis- kõlbmatuks suuri piirkondi Läänemeres.

Läänemere-äärsete maade põllu- ja metsamajanduse, tööstuse ja transpordi põhjustatud saaste ning mereliiklus on pannud Läänemere tõsise surve alla. Rahvusvaheline merendusorganisatsioon IMO (*International Maritime Organisation*) on kuulutanud kogu Läänemere, välja arvatud Venemaa territoriaalveed eriti tundlikuks merealaks. Kõik Läänemere maad peale Venemaa kuuluvad tänapäeval Euroopa Liitu.

Üheks suuremaks riskifaktoriks peale otsese saastuse maismaalt on laevaliiklus. Läänemere piirkonna maade kaubavedudest moodustab meretransport ligi poole. Viimase kümne aasta jooksul on liiklus Läänemeres kasvanud 50 protsenti. Eelmise aasta statistika andmetel sisenes Läänemerele või lahkus Läänemeres aastast kokku üle 60 000 aluse. Aastaringselt on Läänemeres pidevalt korraka üle 1350 kaubalaeva. Lisaks sellele seisavad samal ajal veel 150–200 suurt naftatankerit umbes 20s Läänemere sadamas.

Soome laht on viimastel aastakümnetel üks suurimaid muutusi läbi teinud Läänemere piirkondi. Kasvanud on meretransport, eriti konteiner- ja naftatoodete vedu. Võrreldes 2000. aastaga on praeguseks EL-i maade eksport Venemaale kasvanud kolm korda ja EL-i maade import Venemaalt on kahekordistunud. Sellest kaubavahetusest kuni 40 % toimub praegu Soome lahe kaudu. Venemaa on lõpetanud oma naftatoodete eksportimise Ventspils sadama kaudu Lätis ja Butinge sadama kaudu Leedus, nii et ka need vedud on toodud üle Soome lahele.

Võrreldes teiste Läänemere maadega sõltub Soome majandus merest kõige enam. Ligi 85 % kogu Soome väliskaubandusest toimub Läänemere kaudu. Iga päev saabub Soome sadamatesse või lahkuib neist 114 laeva. Ligikaudu pool sellest liiklusest toimub Soome lahel. Ka reisijateveod on suurenenud. Merenduse osatähtsus tänases Eesti majanduses on umbes 20 protsenti.

Aastaks 2020 ennustatakse Läänemeres kaubavedude kasvu kokku keskmiselt kuni 64 protsenti. Naftatoodete vedud kasvavad seejuures veel oluliselt kiiremini. Kuluefektiivsuse parandamiseks ehitatakse järjest suuremaid kaubalaevu ja tankereid. Sellest tulenevalt peavad suurenema ka kaubasadamad. Soome riikliku tehnilise uurimiskeskuse (VTT) hinnangul kahekordistub 2015. aastaks suurte õlireostuste tõenäosus võrreldes praeguse tasemega.

Ohtu ei kujuta endast ainult naftatooteid vedavad tankerid. Ka kauba-, reisi- või kruisilaevad veavad oma tarbeks kaasas kuni sadu tuhandeid tonne mootorikütust. Riskiteguriteks peale liiklustiheduse suurenemise võib mõnikord olla ka aluste kehv tehniline seisukord ja laevameeskondade puudulik ettevalmistus ning vähesed kogemused.

Peamiseks Läänemere maade valitsuste koostööorganiks on alates 1970ndatest aastatest olnud Läänemere keskkonnakaitse komisjon (HELCOM), mis ühendab kõiki üheksat Läänemere riiki. HELCOM jälgib Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse konventsiooni (Helsingi konventsiooni) täitmist. HELCOM-i eesmärgiks on töötada välja riikide ühine poliitika Läänemere kaitseks, vahetada keskkonnaalast informatsiooni, anda soovitusi mere olukorra parandamiseks ning teostada järelevalvet keskkonnastandardite elluviimise üle liikmesriikides. 2007. aasta novembris Krakowis vastu võetud HELCOM-i Läänemere tegevuskava (*Baltic Sea Action Plan*) seadis Läänemere saastatuse oluliseks vähendamiseks 2021. aastaks konkreetsed eesmärgid: eutrofeerumise piiramine, kahjulike ainete lekke peatamine, bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ja mereliste tegevuste keskkonnamõjude haldamine ning kahjude tõkestamine.

Euroopa Liidus on hakatud ette valmistama integreeritud merepoliitikat. Selle eesmärgiks on lisada EL-i valmidust tulla toime globalisatsiooni ja konkurentsivõime, ilmastikumuutuse, merekeskkonna reostuse, meresõidu ohutuse, energiakindluse ja jätkusuutliku arengu väljakutsetega.

Rootsi algatusel on alanud Euroopa Liidu Läänemere strateegia ettevalmistamine, mille arendamisel on juhtivad riigid ka Eesti ja Soome. Strateegia üheks eesmärgiks on määrata edaspidised koostöösuunad Läänemere keskkonnaküsimustes. Eeldatavasti võetakse strateegia vastu EL-i Rootsi eesistumisajal 2009. aasta teisel poolel.

Läänemere keskkonnaprobleemidega tegelevad ühel või teisel moel ka mitmed muud rahvusvahelised organisatsioonid, projektid ja fondid (ICES, EEIG, BONUS, *Coalition Clean Baltic*, *Clean Baltic Sea Fund of John Nurminen Foundation*, *Baltic Sea Action Group*, *Baltic 21* jt).

Soome laht on Läänemere saastunuim osa. Eesti, Soome ja Venemaa on teinud Soome lahe keskkonnaküsimustes koostööd juba pikka aega. Eestil ja Soomel on käimasolevas EL-i toetust saavas Läänemerele keskenduvast teaduskavas Bonus+ tähelepanuväärne roll. Ka Venemaa teadusliku panuse kaasamine oleks töö õnnestumise seisukohalt oluline.

Kuigi vahel väidetakse, et Läänemeri on üks maailma kõige rohkem uuritud meresid, vajavad samas mitmed praegused probleemid lahenduse leidmiseks fookuseeritud regionaalset lähenemist. Just sellised on näiteks Soome lahe probleemid. Eesti ja Soome kannavad koos peamist vastutust selle eest, et mõlemal maal oleks adekvaatne ja mitmekülgne ülevaade Soome lahe hetkeolukorrast ja selles toimuvatest protsessidest. Eestis ja Soomes on mereuuringute ja mereküsimumustega tegelemine jaotunud mitme erineva asutuse, ametkonna ja ministeeriumi vahel. Teabe parema koordineerimise kõrval on tähtis kasutada otstarbekalt ka kõiki mereuuringuteks vajalikke ressursse.

Soome lahe tulevikuga seonduvad Eesti ja Soome ühishuvid on mitmemõõtmelised, hõlmates endas samaaegselt nii meresõiduohutust, keskkonnakaitset kui julgeolekuküsimumusi. Nende huvide tõhus kaitse nõuab mõlema maa kõigi vastavate ametkondade ja teenistuste koordineeritud koostööd ning pidevat infovahetust.

Soovitused:

- Moodustada Eesti ja Soome valitsuste vaheline merendusnõukogu, mille ülesandeks oleks ühtlustada mõlema maa merenduspoliitikaid ning koordineerida ministriumide ja riiklike ametkondade tööd Soome lahe meresõiduohutuse, keskkonnakaitse ja julgeoleku küsimustes.
- Ühendada Eesti ja Soome juhtivad mereuringutega tegelevad organisatsioonid mõlema maa võrdses ühisomanduses olevaks mereuringute keskuseks.

Lisa 6. Transport

Transport ja logistika on Eesti ja Soome jaoks strateegiliselt olulised majandusvaldkonnad. Erilise tähtsusega meie maade jaoks on transpordiühendused üle Soome lahe, seda nii otseses majanduslikus kui laiemas tähenduses. Mõlema riigi transpordisektoris on olnud märkimisväärne roll ka transiitvedudel. Transpordipoliitikaga tegelevad mõlema riigi valitsused nii kahepoolset kui Euroopa Liidu tasandil. Ka koostöö Läänemere-äärsete riikide vahel, milles osaleb Venemaa, on oluline. Eesti ja Soome ühiseks mureks on piiriületusprobleemid ja piirijärjekorrad Narvas ja Vaalimaal, mis raskendavad sujuvat kaubavahetust Venemaaga.

Kaubaveod ja ladustamine moodustavad ühtse logistilise terviku. Eesti ja Soome logistika arenguid võib paljuski mõjutada see, kuidas tulevikus Aasia, eriti Hiina majandus põimub Euroopa majandusega ja hakkavad liikuma nendevahelised kaubavood. Ka tootmisprotsessid võivad jaguneda tulevikus lähte- ja sihtkoha vahel selliselt, et lõplikud tooted komplekteeritakse kas teel sihtkohta või alles seal.

Põhjamõõtme raames kavandatud transpordi- ja logistikapartnerlus võib avada uusi võimalusi Eestile ja Soomele ühiste huvide ja eesmärkide realiseerimisel. Uue partnerlussuhte abil võiks hoogustada põhjalõunasuunaliste transpordimarsruutide ja Läänemere kiirteega seotud projekte.

Regionaalmajanduste arengus mängivad olulist rolli nii geograafiline asend kui tömbekeskuste olemasolu. Võrgustunud majanduses on kriitilisteks faktoriteks juurdepääsetavus, tarneaeg, tarnesagedus ja veokulud. Tömbekeskuste tekkimine ja nendega seotud transpordiühenduse arenemine on aga paljuski isereguleeruv ja isevõimenduv nähtus.

Transpordi infrastruktuuri investeeringute tasuvuse hindamisel arvestatakse kasutusintensiivsust ja kasutuskulusid ühe kasutaja kohta ning püütakse leida transpordiühenduse parim tulu- ja kuluefektiivne lahendus.

Lennuühendus Tallinna ja Helsingi vahel toimib hästi. Paraku piirab uute lennuühenduste teket teiste Eesti ja Soome linnade vahel nende majanduslik tasuvus. Taasavatud kopteriühendus Tallinna ja Helsingi kesklinnade vahel ei integreeri märkimisväärselt ainult kaht pealinna, vaid aitab oluliselt kaasa ka riikide äri- ja majandustegevuse sulandumisele. Kaaluda võiks ka kopteriühendust pealinnade lennujaamade vahel, mis hoiaks oluliselt kokku nende inimeste aega, kes jätkavad oma reisi lennukiga.

Laevaühendus üle Soome lahe on arenenud viimastel aastatel jõudsalt. Kuigi Tallinna ja Helsingi vaheline ühendus on keskse tähtsusega, oleks soovitatav, et ka Sillamäe ja Kotka vaheline laevaliin saaks stabiilsema positsiooni. Laevafirmade omavahelisest konkurentsist on kasu kõigile reisijatele. Võib öelda, et inimeste, autode ja kaupade vedu Eesti ja Soome vahel toimub praeguste laevadega kiiresti ja suhteliselt vaevatult. Maanteeühendus Läti ja Leedu kaudu Kesk-Euroopaga (*Via Baltica*) on autotranspordi jaoks oluline marsruut ja selle arendamisele tuleb pöörata tähelepanu eelkõige selle lõunapoolsetes lõikudes.

Kaubavedu mööda mereteid Euroopasse ja kaugemale on Eesti ja Soome jaoks äärmiselt oluline. Selle tõttu on Läänemere kiirtee projekt, millel on ka EL-i toetus, riikide seisukohalt vajalik. Mereriikidena peavad Eesti ja Soome ühendama oma jõud EL-i merenduspoliitika väljatöötamisel ja realiseerimisel. See puudutab eelkõige laevaliikluse juhtimist ja meresõiduohutust, talvist meresõitu ja naftareostuse tõkestamist.

Soome lahel kasutatavat laevaliikluse juhtimissüsteemi (GOFREP / VTS) tuleb edasi arendada. Soome ja Rootsi teevad koostööd laevaliikluse jälgimisel reaalsajas. Samalaadset koostööd tuleks laiendada üle kogu Läänemere. Ühine Läänemere seiresüsteem nõuab igalt rannikuriigilt tehnilise valmisoleku ja infovahetussüsteemide arendamist.

Meresõidu ja eelkõige naftavedude kasv Soome lahel nõuab, et Eestis, Soomes ja Venemaal panustataks oluliselt rohkem mereõnnetuste tagajärgede, eelkõige naftareostuse likvideerimise valmisoleku tõstmisse. Ametkondade pidevat infovahetust Eesti ja Soome vahel peab arendama.

Mersõit Soome lahel peab olema sujuv ka jääoludes. Jäälõhkujate arvu peab suurendama ja nende kasutust tuleks Eesti, Soome ja Venemaa vahelises koostöös tõhustada.

Raudteevedude tähtsus Euroopas kasvab. *Rail Baltica* on kava, mille järgi raudtee ühendaks Tallinna Kesk-Euroopaga. Kava väljatöötamine on veel algfaasis, kuid kõiki selle võimalusi tuleb uurida. Rongi-praamiühendus üle Soome lahe oleks vajalik eelkõige Eesti ja Soome vahel toimivateks vedudeks, peamiselt puiduveedudeks. See oleks vajalik ka Soome ühendamiseks areneva *Rail Balticaga*.

Kuigi Tallinn ja Helsingi on oma maade, Eesti ja Soome mõistes domineerivad tõmbekeskused, pole siiski tõenäoline, et Põhja- või Baltimaades võiks tekkida mõni globaalselt arvestatav tõmbekeskus. Ka võimalik merealune raudteetunneliühendus Tallinna ja Helsingi vahel ei mõjuta oluliselt globaalseid kaubavoogusid, sest laevaliikluse näol on transpordiühendus juba olemas.

Euroopa Komisjon avaldas 2007. aasta jaanuaris teatise tähtsamate üleeuroopaliste transporditelgede naaberriikidesse laiendamise ja Euroopa ja naaberpiirkondade transpordi suuniste kohta. Selle alusel tuleks eelisarendada viit peamist üleeuroopalist transporditelge. Eestit ja Soomet puudutava põhjatelje (*Northern axis*) arendamine peab tagama ühelt poolt Euroopa Liidu põhjapoolse osa transpordiühenduse Norraga ja teisalt transpordiühenduse EL-i ja Venemaa ning EL-i ja Valgevene vahel, samuti EL-i ühenduse kogu Barentsi regiooniga.

Ka selle arengusuuna kontekstis pakub Tallinna ja Helsingi vaheline raudteetunnel küll alternatiivi senisele laevaliiklusele, kuid täiesti uutset transpordiühendust EL-i sees või EL-i ja muude riikide vahel sellega ei looda. Küsimus on selles, kuidas veod jagunevad tunneli- ja parvlaevaoperaatorite vahel (nii nagu Inglismaa ja Prantsusmaa vahelise Eurotunneli, Malmö ja Kopenhaageni vahelise Öresundi sild-tunneli jm puhul).

Raudteetunnel Tallinnast Helsingisse võib olla eelduseks kaubavahetuse kasvule Musta mere, Vahemere ja Läänemere sadamate vahel esmajoones Ukraina, Rumeenia, Bulgaaria, Türgi, Taga-Kaukaasia ja Kesk-Aasia riikide kaupade transportimisel Baltimaade ja Skandinaavia turgudele ja vastupidi. Samuti avaks tunnel Aasia ja Vaikse ookeani piirkonna riikide (Jaapan, Korea, Hiina, India) Suessi kanali kaudu saabuvatele kaupadele otsetee Soome, Venemaa ja teiste SRÜ riikide jaoks poleks tunneliühendus tõenäoliselt konkurentsivõimeline.

Kiirrongiühendus Soome, Baltimaade ja Poola vahel tõhustaks ettevõtete koostööd, kuid ennekõike tuleks teha rajatava raudteetunneli tulude ja kulude analüüs ning selgitada, kuivõrd väärtustab ajasäästu tarbija. Kui praegu võib arvata, et laevaühendusel on teatud aja- ja hinnabarjääre, siis tunneli kasutuse puhul võib ajabarjäär väheneda, kuid hinnabarjäärid ilmselt suurenevad.

Tallinn ja Helsingi vahelise raudteetunneli rajamine soodustaks kaksiklinnade arenemist: meil oleks kaks eraldi linna, mis moodustaksid ühtse töö-, tegevus- ja elupiirkonna. Kaksiklinnade kujunemise eelduseks peetakse sobivat geograafilist asendit ja lähedust ning head transpordiühendust. Kiirrongiühenduse eelis oleks sõiduaeg, mis mängib paljuski otsustavat rolli selles, kas praegused ja tulevased elanikud soovivad elada kaksiklinnades.

Raudteetunneli teostatavusuuringu teinud töörühm on esitanud võimalikule tunneliühendusele kaks alternatiivset teekonda:

- Esimene kulgeks Masala ja Porkkala kaudu Rohuneemele. Selles variandis oleks raudtee pikkus 120 km, millest 67 km oleks tunnelis. Siinjuures nähakse ette ehitada raudtee Porkkala neemelt Masala raudteejaama.
- Teine kulgeks Helsingist (Pasila–Ruoholahti) Rohuneemele. Rohuneemel tõuseks raudtee maapinnale ja suunduks Maardu kaudu Tallinna. Selles projektis on raudtee lühem – 105 km, millest 83 km kulgeks tunnelis. Helsingis paikneks tunnel 55 m sügavusel ja maksimaalse sügavuse (220 m) saavutaks see Tallinna madala juures.

Geotehniliselt ei kujuta tunneliehitus tänaste teadmiste ja tehnoloogia taseme juures suurt probleemi ja hinnangute kohaselt on see võimalik teostada umbes 10 aastaga. Füüsiliselt mahult on tunneli ehitamine võrdne kõigi Soome allmaaehtusfirmade ühe aasta summaarse töömahuga. Projekti prognoositava maksumuse, umbes 3 miljardit eurot, rahastamine kommertsalustel pole aga praegu teada oleva informatsiooni alusel mõeldav.

Soovitused:

- Asutada Eesti ja Soome ühine töörühm meresõiduohutuse parandamiseks Läänemeres ja Soome lahel. Töörühma peamiseks ülesandeks oleks edendada kogu Läänemere laevaliikluse pidevat jälgimist võimaldava mereseiresüsteemi väljatöötamist.
- Kaaluda regulaarse helikopteriühenduse võimalust Tallinna lennujaama ja Helsinki-Vantaa lennujaama vahel.
- Jätkata tööd ja võimaluste uurimist Tallinn–Helsingi rongipraami ühenduse loomiseks.

Lisa 7. Siseturvalisus

Turvaline elu- ja töökeskkond on tänapäeval teatud maa või piirkonna eelis globaalses konkurents. Samatähtis kui turvalisuse objektiivne olukord on ka inimeste subjektiivne turvatunne ja maa rahvusvaheline turvalisusimago. Praegu kuuluvad nii Eesti kui Soome ülemaailmselt võrrelduna suhteliselt turvaliste maade hulka.

Siseturvalisuse probleemid on Eestis ja Soomes peamiselt samad ning nende edukas lahendamine on võimalik ainult koostöös. Riikide politsei-, tolli-, piirivalve- ja päästeasutuste vahelises koostöös on 15 aasta jooksul toimunud oluline areng.

Rahvusvahelist koostööd siseturvalisuse alal raamistab paljuski Euroopa Liit. Eesti ja Soome on teinud koostööd selleks, et esindada Euroopa Liidus ühiselt eesmärke, mida peame vajalikuks oma regiooni ja seda kaudu kogu EL-i siseturvalisuse parandamiseks.

Eesti ja Soome politseikoostöö üheks olulisemaks aluseks on olnud 1995. aastal sõlmitud kahevaheline kuritegevuse tõkestamise leping. Praegune tegevuskeskkond on siiski võrreldes 1995. aastaga muutunud nii palju, et leping vajab kaasajastamist. Lepingus tuleks panna rohkem rõhku riikide ametkondade elektroonsele infovahetusele ning kogutud teabe elektroonilisele ühiskasutusele. Eesti ühinemine Euroopa Liidu ja Schengeni ruumiga on vähendanud piirikontrolli riikide vahel. Selleks, et turvalisus praeguses olukorras meie maades ei väheneks, peab edaspidi reguleerima paremini kohtueelse uurimise asutuste koostööd teabe kogumisel.

Aastal 2000 loodi Eesti ja Soome politsei ühine töörühm FINESTO, mille peamiseks eesmärgiks oli tõhustada operatiivset teabevahetust organiseeritud kuritegevuse alal. Eesti ja Soome on moodustanud viimase aasta jooksul kuritegude uurimiseks ka esimesi ühiseid uurimisrühmi. Riikidevaheliste ühiste uurimisrühmade näol on tegemist Euroopa Liidu ühe kõige uuema rahvusvahelise politseikoostöö instrumendiga. Ühistes uurimisrühmades on peale kahe riigi keskkriminaalpolitsei osalenud ka tolli-asutused, prokuratuurid ning kohalikud politseiasutused. Eesti ja Soome kogemused koostööst ühistes uurimisrühmades on olnud head. Riikide kriminaalpolitseid on ka mitmesuguste muude koostöövormide abil viinud läbi hulgaliselt ühiseid politseioperatsioone. Sellises koostöös on usaldusväärsed suhted organisatsioonide vahel äärmiselt olulised.

Eesti ja Soome on saatnud vastastikku oma politseisidemehi naaberriiki juba 1990ndatest aastast. Politseisidemeeste aastatepikkuse töö tulemusena on kahe maa õigusasutuste vaheline suhtlemine muutunud avatumaks ja vahetumaks. Kahe riigi politseiorganisatsioonide koostöö on nii tihe, et politseisidemeeste töö on kujunenud asendamatuks. Seda koostöövormi tuleb arendada ka edaspidi.

Kuigi politseikoostöö on operatiivsel tasandil sujunud hästi, tuleks edaspidi pöörata rohkem tähelepanu strateegilisele koostööle. See võimaldaks tuua välja tähtsaimad ühised eesmärgid pikemas perspektiivis ning koordineerida omavahel tegevust nende eesmärkide saavutamiseks. See aitaks ka optimeerida mõlema maa ressursikasutust.

Läänemere riikide organiseeritud kuritegevuse rakkerühma (*Baltic Sea Task Force*) töö on osutunud kasulikus. Mõlema maa kaitsepolitsei ühishuviks on Eesti ja Soome koostöö rahvusvahelise terrorismi tõkestamisel.

Eesti ja Soome piirivalvekoostöö toimub 1994. aastast alates vastavalt igal aastal sõlmitavale koostöö-protokollile. Läänemere regiooni tasandil tehakse piirivalvealast koostööd oma koostöövormi, *Baltic Sea Region Border Control Cooperationi* (BSRBCC) kaudu ning Eesti ja Soome on selles aktiivselt osalenud.

Lisaks koostööle piirikontrolli ning illegaalse immigratsiooni ja muu kuritegevuse tõkestamise alal on piirivalve tähtsaks töövaldkonnaks ka merepääste. Soome lahel viimastel aastatel oluliselt kasvanud põhja-lõunasuunaline ja ida-läänesuunaline laevaliiklus tähendab juba ainuüksi ristuvate laevakursside tõttu mereõnnetuste riski kasvu.

Tähtis on ka kahe maa päästeametite koostöö. Kliimamuutus võib tekitada uusi olukordi, kus ebatavaliselt jõulised loodusnähtused võivad põhjustada suuri kahjusid. Laiaulatuslike põlengute, tormide, üleujutuste ja teiste suurõnnetuste tagajärgede likvideerimine nõuab päästeametite eelnevalt läbimõeldud ja kokkulepitud professionaalset tegevust. Infovahetus ja koostöö maade päästeametite ja häirekeskuste vahel ning päästemeeskondade hea ettevalmistus ja suutlikkus lisavad meie riikide valmisolekut teha vajadusel koostööd päästeoperatsioonidel nii koduriikides kui mujal maailmas.

Eesti ja Soome koostööks siseturvalisuse alal on vaja erinevate selle eest vastutavate ametkondade vastastikust usaldust ja ühishuvide tunnetamist. Oluline on informatsiooni efektiivne vahetamine, seda nii operatiiv- kui strateegilisel tasandil. Kui riikide eesmärgiks on siseturvalisuse parandamine, ei tohi naaberriigid selles valdkonnas omavahel konkureerida, vaid omavahel peab tegema maksimaalselt koostööd. See on valdkond, milles riikidevahelise koostöö puudused kasutatakse kiiresti ära. Olulisemad siseturvalisuse probleemid on samad mõlemas riigis, mistõttu võib neid edukalt lahendada ainult üheskoos.

Kriitiline on ka objektiivse info kajastamine mõlema maa meedias. Mistahes eesmärkidel kallutatud või manipuleeritud siseturvalisuse info levitamine võib mõjutada olulisel määral inimeste ohutunnetust ja teha hetkega olematuks aastatepikkuse selgitustöö objektiivsest olukorrast. Turvalisusriskide vale mõistmine on üks inimeste ebakindluse allikatest, mis võib omakorda saada takistuseks nii objektiivsele maailmapildile, uutele investeeringutele kui innovatiivsetele äriideedele.

Soovitused:

- Kaaluda Eesti ja Soome vahelise kuritegevuse tõkestamise lepingu uuendamise vajadust.
- Leppida kokku ärikeeldude vastastikune tunnustamine, mis on oluline majanduskuritegude tõkestamiseks.
- Moodustada kõrgetasemeline kahepoolne koordineerimis komisjon, mille ülesandeks oleks töötada välja mõlema maa ressursside kasutamise, andmebaaside ja kriminaalluure info vahetamise ning kulude vastastikuse hüvitamise põhimõtted. Komisjoni ülesandeks oleks ka kaardistada Eesti ja Soome siseturvalisuse ametkondade ühishuvide ning koordineerida päästeteenistuste arengustrateegiaid.
- Luua vastastikune konsultatsioonimehhanism siseturvalisuse valdkonna tehnoloogia ajakohasuse tagamiseks ja võimalike ühishangete planeerimiseks.
- Kaaluda võimalust luua Eesti ja Soome ühine kiirreageerimise päästeüksus Soome lahel võimalike mereõnnetuste tagajärgede likvideerimiseks ja teiste kriiside kiireks haldamiseks.
- Leppida Eesti, Soome, Rootsi ja Venemaa ametkondade vahel kokku ühised tegevusplaanid ja riikide päästeressursside ühiskasutuse põhimõtted Soome lahel võimalike õnnetuste tagajärgede likvideerimiseks või muude kriiside kiireks lahendamiseks.

Lisa 8. Kaitsekoostöö

Alates Eesti taasiseseisvumisest on umbes 2/3 Eesti ohvitserkonnast saanud vähemal või suuremal määral koolitust Soome kaitsejõududes. Kaitseministeeriumide vahel on toimunud ka ametnikevahetusi. Aastatel 2004–2006 oli Eesti saatkond Helsingis NATO kontaktsaatkond, mille ülesandeks oli teabe vahendamine NATO ja Soome vahel. Arvestades ka vastastikuseid tiptaseme visiite kaitseministeeriumite ja kaitsejõudude vahel ning nende sagedust, võime kindlasti rääkida Eesti ja Soome erisuhtest kaitsevaldkonnas.

Kuigi Eesti kaitsejõudude ja ohvitserkonna väljakujunemine veel kestab, võib viimase viie aasta jooksul toimunud Soome ja Eesti kaitsekoostööd iseloomustada kui liikumist võrdväärse kaitsepartnerluse suunas. Eesti riigikaitse pole enam pelgalt vastuvõtvas rollis, vaid suudab ka ise midagi vastu pakkuda. Eesti on jaganud Soomega kogemusi, mida ta on saanud Alliansi liikmena, ja samuti Iraagist ning Afganistanist saadud sõjalisi kogemusi.

Edaspidise väljaõppealase koostöö süvendamiseks oleks vaja koostada terviklik analüüs riikide üldistest väljaõppevajadustest ja -võimalustest. Eriti tasuks kaaluda Eesti mereväeohvitseride süstemaatilist koolitamist Soome meresõjakoolis, sest jagame ühist mereruumi ja oma meresõjakooli loomine Eestis oleks vajadusi ning ressursse arvestades ebaotstarbekas.

Samuti oleks otstarbekas võimaldada Eesti ohvitseridele doktoriõpet Soome riigikaitse ülikoolis (*Maanpuolustuskorkeakoulu*), sest Eestis see võimalus praegu puudub, kuid vajadus sõjaväelise kõrgeima akadeemilise hariduse järele on suur juba ainuüksi oma õppejõudude ja teadlaste kaadri loomiseks.

Pikemas perspektiivis oleks kindlasti Eesti ja Soome huvides see, et kõrget tehnoloogilist oskusteavet omavad Soome spetsialistid oleksid kaasatud ka 2008. aasta lõpus Tallinnas tööd alustava NATO Kollektiivse Küberkaitse Oivakeskuse tegevusse. Vähem tähtis pole ka see, et Soome panustaks tulevikus Balti Kaitsekolledžisse nii õppejõudude kui õppurite näol, et kolledži õppejõudude kaader oleks ka edaspidi rahvusvaheline ja samas oleks Soomel võimalus koolitada oma ohvitser Baltimaade kõrgeimas sõjaväelises õppeasutuses.

Arvestades Soome kõrget tehnoloogilist taset on strateegiliselt oluline leida võimalikke koostööpunkte Eesti ja Soome kaitsetööstuse teadus- ja arendustegevuses.

Kindlasti on mõttekas leida koostöövõimalusi ka relvahangete alal, mille peaks vajadusel laiendama Põhjamaade ja Baltimaade vaheliseks koostööks. Senised suuremad hanked on andnud suurepäraseid tulemusi, kui arvestada Eesti kaitsejõudude ülesandeid ja vajadusi. Nii näiteks jõudis jalaväe lahingumasinatarnetega Soomest lõpule üks mahukamaid ja tähtsamaid hankeprojekte taasiseseisvunud Eestis.

Soomes on tõstatatud küsimus mereseirealase kaitsekoostöö laiendamisest Läänemere-äärsetesse riikidesse, eelkõige Balti riikidesse ja võimalusel ka Venemaale. Jutt on eelkõige juba toimivast Soome ja Rootsi vahelise mereseirekoostöö laiendamisest ja võimalikust koostööst õhuseire alal.

Eesti peab koos Läti ja Leeduga leidma hiljemalt 2011. aastaks lahenduse oma õhuruumi turvamiseks alates 2018. aastast. Erinevate lahendusvariantide puhul tuleks kindlasti kaaluda ka NATO Pfp riigi Soome vastavate võimete ja vahendite kasutamise võimalust.

Eesti ja Soome osalevad koos Rootsi, Norra ja Iirimaaga EL-i Põhjala lahingugrupis. See on olnud heaks formaadiks omandada kogemusi rahvusvaheliseks kaitsealaseks koostööks. Järjest olulisemaks on muutumaks ka tsiviil-sõjalise koostöö arendamine ja arenguabi pakkumine kolmandatele riikidele.

Soovitus:

- Luua Eesti ja Soome ühine kaitsekoostöö tulevikutöörühm, milles mõlema maa eksperdid uuriksid mitmekülgset kaitsealase koostöö võimalusi.

Lisa 9. Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia

Eesti ja Soome on Maaailma Majandusfoorum *Global Information Technology Report* järgi praegu Euroopa riikidest enim arenenud infoühiskonna poliitikatega riigid. Helsingi kuulub ÜRO iga-aastase uuringu *Digital Governance in Municipalities Worldwide Survey* järgi maailmas kümne kõige kõrgema tasemega e-halduse teenuseid pakkuva linna hulka. Mõlemal maal on selles valdkonnas siiski võimalusi teineteiselt õppida, koostööd teha ning koostöö tulemusi ka teistele riikidele jagada.

Rahvusvahelised ettevõtted on infotehnoloogia (IT) eri rakendustes jõudnud juba alates 1980ndatest aastatest piire ületavate ühishendusteni. Äriettevõtete igapäevased toimingud nagu nt piletite müük, hotellitubade broneerimine, kaupade ja teenuste tellimuste vastuvõtt jne on tänapäeval valdavalt internetipõhised. Avaliku halduse ning riigijuhtimise tasandil on tänaseks juba mitmes riigis välja arendatud oma infoühiskonna, e-valitsuse ja e-riigi arengukavad ning edukamates maades on juba palju ka tehtud.

EITO (*European Information Technology Observatory*) andmetel moodustab Euroopa infotehnoloogiaturust riigihalduse infotehnoloogia praegu juba üle kolmandiku ja koos kohalike omavalitsustega moodustab avalik haldus kokku ligi 40 % turumahust. Alates 2002. aastast on investeringud avaliku halduse infotehnoloogiasse kasvanud kiiremini kui teiste valdkondade infotehnoloogiasse.

Arvestades asjaolu, et Euroopa Liidus hakkab järjest olulisemat rolli mängima eri riikide ametiasutuste piiriülene koostöö, võiks kõne alla tulla Eesti ja Soome ühise e-riigi arendamise plaan. See tähendaks, et kõikide siseriiklike e-riigi arenduste puhul võetakse arvesse ka ühishuve ja naaberriikide kogemusi. Standardeid ja tehnoloogilist arhitektuuri peaks arendama selliselt, et need oleksid juba algusest omavahel kokkusobivad ja võimaldaksid koostöömimist.

Ühiselt välja töötatud IT-lahendused parandaksid riikide haldussüsteemide toimivust ja lisaks võiksid Eesti ja Soome IT-ettevõtted saada oma praktilise koostöökogemuse tõttu ka eelise osaledes edaspidi üleeuroopalistes ühisprojektides ja hangetes.

Uute e-teenuste arendamise kõrval on oluline suurendada ka olemasolevate teenuste kasutajasõbralikkust. Arvestades e-teenuste ulatust ja arenguid, tuleb soodustada ka eakate ja puuetega inimeste laialdasemat arvuti- ja internetikasutust. Selleks on tähtis mitmekülgse kasutajakoolituse korraldamine eri sihtrühmadele.

Infoühiskonna arendamine eeldab laiapõhjalise ja kvaliteetse info- ja kommunikatsioonitehnoloogilise rakendushariduse kättesaadavust. Peale spetsiifilisi uurimis- ja arendustöid tegevate tippteadlaste suureneb erinevates igapäevaelu valdkondades üha enam vajadus IT-rakendusharidusega professionaalsete inimeste järele.

Eesti ja Soome riigid võiksid tulla koos välja Põhja- ja Baltimaade ühise informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) kolledži loomise ideega. Tegemist oleks rakenduskõrgkooliga, mille põhiõppekava töötaksid välja osalisriigid ühiselt. Õppetöö erinevad osad võiksid toimuda riikides, kus selleks on parimad eeldused. Osalisriigid rahastaksid IKT-kolledžit proportsionaalselt oma riikliku koolitustellimusega.

Avatud infoühiskonnas on emakeelsed e-teenused rahvuskeele- ja kultuuri järjepidevuse seisukohalt kriitilise tähtsusega. Eesti ja Soome riigid on infoühiskonna arendamisel pidanud keeletehnoloogia arendamist äärmiselt oluliseks. See seab suuri ootusi keeletehnoloogia eri rakenduste arendustele.

Tihedam koostöö Eesti ja Soome riiklike keeletehnoloogia programmide väljatöötamisel võimaldab nii soome kui eesti keele kasutajasõbralike rakenduste baasi loomist ning selle edasiarendust. Emakeelne

infoühiskond on globaliseeruv maailmas meie ühises huvisfääris ning sellesse panustades edendame kasutajale vajalike rakenduste loomist ja rikastame ka rahvusvahelist teaduskoostööd.

Riikidevahelises koostöös keeletehnoloogia programmide alal peaks suurenema praeguste partnerasutuste – Helsingi Ülikooli ning Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituudi ja Tartu Ülikooli – vaheliste ühisprojektide maht. Nende projektide tulemusena peaks lähima viie aasta jooksul olema avalikult kättesaadavad eesti ja soome keele morfoloogilise analüüsi vahendid ning masintõlke ja kõnesünteesi tehnoloogiad, mida tuleks edaspidi pidevalt parandada.

Soovitused:

- Luua Eesti ja Soome ühine Infoühiskonna Nõukogu ja selle juurde töörühm, mis annaksid mõlema riigi valitsusele soovitusi infoühiskonna poliitikate arendamiseks ning infoühiskonna valdkonna õigusaktide harmoneerimiseks nii kahe maa vahel kui Euroopa Liidu tasandil.
- Luua töörühm, mis valmistaks ette Eesti ja Soome ühise e-halduse ja e-teenuste kontseptsiooni, mida võiks rakendada riigiasutustes ja pealinnade halduses.
- Kaaluda Põhja- ja Baltimaade ühise infotehnoloogia ja kommunikatsiooni kolledži asutamise otsustarbekust ja võimalusi.
- Kaaluda Eesti ja Soome keeletehnoloogia ühisprogrammi käivitamist.

Lisa 10. Tööjõud

Eesti astumine Euroopa Liitu ja Schengeni ala laienemine ei ole mõjutanud töövõtjate liikumist Eesti ja Soome vahel nii, nagu kardeti. Soome ametiühingute keskliit SAK hirmutas kunagi 400 000 eestimaalase valmisolekuga tulla Soome tööle. Täna töötab Soomes püsivalt või pendeldab regulaarselt maade vahel hinnanguliselt 25 000 Eesti kodanikku. Paljud Soomes oodatud töökaed on siiski tulemata jäänud. Soomes on viimastel aastatel suurenenud vajadus vene keele oskusega teeninduspersonaliga järele. Ida-Virumaa piirkond Eestis võiks pakkuda selle probleemi lahenduseks arvestatavat ressursi.

Eestis on mitmes valdkonnas toodud kvalifitseeritud tööjõudu sisse kolmandatest riikidest. Aasta alguses Eesti Tööturuameti tellitud uuringu kohaselt on välistöötajate palkamisest huvitatud 24 % Eesti tööandjatest. Peale spetsialistide on tekkinud vajadus ka oskustöölise järele. Samas ei ole enamik tööandjatest kolmandatest riikidest töötajate värbamise teemadega kursis. Maadevahelised konkreetsete koostöövõimalused alates ühishangetest ja koolitusprogrammide kuni ühiste teenuste võrgustikuni tunduvad siin üsna reaalsena. Praegune olukord viitab vajadusele kaardistada ühiselt tööjõuvajadus ja reaalne võimalus tööjõu saamiseks.

Rahvastiku vananemine on Soomes aktuaalne juba praegu. Tegelikult seisab ka Eesti peagi silmitsi sama probleemiga. Soome 20–64aastaste, st tööealise elanikkonna hulk väheneb aastatel 2007–2030 ilma välistöötajate sissetoomiseta 420 000 inimese võrra. See tähendab, et Soome vajab lähema 20 aasta jooksul vähemalt 100 000 võõrtöölise ning peab lisaks leidma 300 000 inimest sisemaisest tööjõureservist. Soomes on praegu tööga hõivatud umbes 11 % pensioniikka jõudnud inimestest. Pensioniealiste rakendamine täiendava tööjõuresursina on innovatiivset lähenemist võimaldav ülitähtis tuleviku tegevusvaldkond. Eakamad tööeellu tagasi pöördunud inimesed võivad kujuneda ka arvestatavaks turuks spetsiaalselt neile mõeldud uute innovatiivsete toodete ja teenuste tarbijatena.

Tööjõukulude tase on Eestis ja Soomes erinev. Kahe maa keskmiste sissetulekute erinevus inimese kohta on täna umbes 60 %. Eestisse pärast 1991. aastat tehtud investeeringute peamine äriidee oli vaid odava tööjõu ärakasutamine. Maailmamajanduse globaliseerumisega avanenud võimalus kasutada üliodavat tööjõudu Aasias ja viimaste aastate majanduskasv Eestis ei ole toetanud selliste investeeringute jätkusuutlikkust. Mitmed Soome ettevõtted on sel põhjusel kas juba lõpetanud või lõpetamas oma tegevust Eestis.

Kuigi praeguseks on olukord mitmes majandusvaldkonnas muutunud ja palkade tase Eestis tõusnud, on siiski ennatlik rääkida kahe maa tööjõukulude peatsest ühtlustumisest. Aastatel 1995–2006 oli keskmine majanduskasv Eestis 6,6 % ja Soomes 3,8 % aastas. Kui sama trend jätkub, on 2015. aastaks sissetulekute tase Eestis kahekordistunud ja Soomes tõusnud 50 protsenti. Selline olukord tähendaks aga keskmiste sissetulekute vahe suurenemist 64 %-ni. Kuigi selline keskmistel näitajatel põhinev arvutus on spekulatiivne, näitab see siiski tasemete ühtlustumise võimatust veel pika aja jooksul.

Tööjõukulude ja palkade erinev tase Eestis ja Soomes aitab ka tulevikus kaasa nii mõlema maa majanduskasvule kui omavahelisele integreerumisele. Seda, et kahe maa majandus on omavahel täielikult integreerunud, võib väita alles siis, kui palkade ja tööjõukulude tase on võrdsustunud.

Soovitused:

- Luua Eesti ja Soome vaheline tööühendus, mis töötaks välja ühise strateegia tööjõuprobleemide ja elanikkonna vananemisest tingitud probleemide lahendamiseks. Tööühenduse kuuluksid mõlema riigi valitsuse ning tööandjate ja töövõtjate organisatsioonide esindajad.

- Viia läbi Eesti ja Soome ühine tööjõu-uuring, millega kaardistatakse täiendava tööjõuressursi vajadus ning selgitatakse võimalusi tuua kvalifitseeritud tööjõudu sisse kolmandatest riikidest.

Lisa 11. Sotsiaal- ja tervishoiuala

Valmisolek vastata globaalsetele väljakutsetele ei tähenda ainult konkurentsivõimelist majandust, vaid ka tervet ja hoolitsevat ühiskonda. Kõrgetasemelised sotsiaal- ja tervishoiuteenused võivad olla globaalses konkurentsivõimeliseks piirkondlikuks lisaeeliseks. Piiride madaldumine Eesti ja Soome vahel on suurendanud ja suurendab ka tulevikus mõlema maa inimeste töö- ja elualast liikumist ning läbikäimist. Kuna rahvusriike selle sõna kitsamas tähenduses enam õigupoolest pole, puudutavad probleemid ja väljakutsed paratamatult kõiki.

Sotsiaal- ja tervishoiualane koostöö on oluline Eesti ja Soome ühiskondade paremaks integreerimiseks. Ühised projektid meie elanike seas levinuimate haiguste (nt südame- ja veresoonkonnahaigused) ennetamiseks ja raviks tooksid kasu mõlemale riigile. Spetsialiseerumist tasub kaaluda ka harva esinevate haiguste ravimisel. Koostöö tihendamiseks nakkushaiguste levimise tõkestamisel on endiselt selge vajadus. Üle Soome lahe toimuv koostöö kodanike ühenduste vahel on samuti oluline.

Eesti ja Soome on pidanud alkoholist, tubakast ja narkootilistest ainetest tingitud probleemide tõttu kooskõlastama oma tegevusi ja otsima probleemide ohjamiseks ühiseid lahendusi. Sellega on saadud häid tulemusi, näiteks ebaseadusliku Subutexi äri pärssimisel. Tegemist on püsiva ja pidevat tõhustamist vajava koostöövaldkonnaga.

Tervishoiualases koolituses on Eesti ja Soome toetunud teineteisele juba pikka aega. Selles, samuti arstiteaduse tegemisel leidub kindlasti veel seni kasutamata võimalusi. Naaberriigi keele õppimist tervishoiutöötajate hulgas tuleks soodustada. See lisaks selle valdkonna tööjõu liikumist üle Soome lahe ja seda kaudu heade töökogemuste ülekandumist.

Sotsiaal- ja tervishoiualased probleemid ja eesmärgid on üha rohkem rahvusvahelised. Oluline on otsida ühiseid seisukohti Euroopa Liidu töös sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonnas. Eesti ja Soome võiksid koos panustada ka Põhjamõõtme sotsiaal- ja tervishoiupartnerlusse.

Euroopa ühiskondade ühine probleem on rahvastiku vananemine, mis on tingitud eluea pikenemisest ning sündimuse madalast tasemest. Soome rahvaarvu loomulik kasv peatub 2020ndate aastate lõpupoole. Arvuline suhe hooldajate ja hooldatavate vahel on juba praegu arenemas viimaste jaoks ebasoodsas suunas. Soome rahvastikus on üle 65aastate osakaal praegu umbes 17 protsenti ning 2030. aastaks on see umbes 25 protsenti. Rahvastiku areng Eestis järgib sama trendi.

Rahvastiku vananemine tähendab Eesti- ja Soome-sarnaste riikide jaoks muu hulgas ka võitlust tulubaasi kasvava nappuse vastu. Eesti ja Soome koostöö sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna teadusuuringute tegemisel ja töö organiseerimisel võiks olla kasulik. Valdkondade ametnikud ja asutused peaksid omavahelisi suhteid tihendama. Naaberriigi arengute jälgimisele spetsialiseerunud ekspertide toetamine ja ametnikevahetus aitaksid viia saadud kogemusi ja häid töötavasid üle Soome lahe.

Sotsiaal- ja tervishoiuteenuste pakkumisel võiks tõenäoliselt olla kasu kahe riigi ressursside ja vajaduste ühendamisel. Koostöö tehnilisi eeldusi peab parandama ja näiteks elektroonilisi teenuseid tuleks kaasajastada. See võimaldaks pakkuda teenuseid, millele on spetsialiseerunud ühes riigis, kaugteenustena ka teisel pool Soome lahte. Võimalikud koostöövaldkonnad on ka vanurite hooldus ja taastusravi.

Soovitused:

- Toetada koostööd arstiteaduslike uurimistööde tegemisel ja tervishoiutöötajate koolitusel ning maadevahelise spetsialiseerumise korraldamisel.

- Luua riikidevaheline ekspertide töörühm, mis selgitaks välja vajadused ja võimalused ühendada Eesti ja Soome ressursid avalike sotsiaal- ja tervishoiuteenuste pakkumisel ja tehniliste võimaluste ärakasutamisel.
- Määrata Eesti suursaatkonda Helsingis ja Soome suursaatkonda Tallinnas sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna asjatundja.

Lisa 12. Turism

Turism on reisimine väljapoole oma tavalist elukeskkonda meelelahutuse, äri või muul eesmärgil ning sellega kaasnevate teenuste tarbimine ja osutamine. Mõnikord turismi määratlust piiratakse tingimusega, et turismireisi sihtkoht peab olema reisija alalisest asukohast vähemalt 80 km kaugusel ja sihtkohas viibimise kestus peab jääma alla aasta.

Turism ei ole ainult arenev ettevõtlusala, vaid see mõjutab olulisel määral ka erinevate sihtkohtade ja piirkondade globaalset kuvandit. Eesti ja Soome vahelise turismi arendamine on tähtis kahe maa paremaks omavaheliseks integreerumiseks.

Mõlemale maale on turism oluline eelkõige majanduslikult: 2007. aastal moodustas see Eesti SKP-st umbes 8 % ja Soome SKP-st 2,4 %. Turistide poolt eelmisel aastal Eesti majutusettevõtetes veedetud ööde arv oli kokku 2,9 miljonit ja Soomes 5,3 miljonit. Eestit külastas 2007. aastal kokku 1 656 000 soomlast, kellest ligi 53 % ka ööbis Eestis. Ülejäänud tegid Eestisse ühepäevase reisi.

Kuigi Eesti ja Soome konkureerivad omavahel turismi valdkonnas, moodustavad nad samas eelkõige väljastpoolt Euroopat saabuvate turistide jaoks ühtse sihtkoha. Seetõttu tasuks Eesti ja Soome avaliku sektori turismiala struktuuridel ja turismiala ettevõtjatel kaaluda, kuidas oma jõud praktilise tegevuse kaudu ühendada. Eesmärgiks võiks olla ühise turundusstrateegia ja ühiste tegevuskavade väljaarendamine. Eesti Turismiarenduskeskuse ja Soome turismiarenduskeskuse (*Matkailun Edistämiskeskus*) koostööd tuleks selles osas oluliselt tugevdada.

Tallinn ja Helsingi moodustavad paljude turistide jaoks juba praegu kaksiklinna, täiendades teineteist nii vaatamisväärsuste kui pakutavate teenuste osas. Tallinna Ettevõtlusameti turismiosakond ja Helsingi linna turismibüroo (*Helsingin Kaupungin Matkailutoimisto*) peaksid nägema selles ressurside ühendamise võimalusi ja teisi praktilisi koostöö võimalusi kaksiklinna turundamiseks eelkõige kaugturgudel. Paljud turistid näevad oma reisi sihtkoha valikul võimalusi ühendada Tallinna ja Helsingi külastamisega ka Peterburi või Stockholmi külastus. Eesti ja Soome peaksid kindlasti kasutama ära ka selliste kolmikmudelite võimalused.

Eestlaste ja soomlaste turism teisele poole Soome lahte on lisaks turismimajanduse elavdamisele oluline ka kahe ühiskonna mitmekülgse integreerumise seisukohalt ning seda tuleks igati toetada. Eelkõige on tähtis mõlema maa kohta käiva turismiinfo laialdane kättesaadavus. Kaaluda tuleks Eesti ja Soome turismiinfokeskuste võrgu laiendamist Helsingis ja Tallinnas ning koostööd turismiala töötajate koolitamisel, turundusmaterjalide valmistamisel ja levitamisel.

Soovitused:

- Töötada välja kahe maa ühine turundusstrateegia Eesti ja Soome ning Tallinna ja Helsingi turundamiseks ühe turismi piirkonnana.
- Suurendada oluliselt mõlema maa kohta käivat eesti-, soome- ja rootsikeelse turismiinfo kättesaadavust.
- Muuta Eesti päevad Soomes ja Soome päevad Eestis iga-aastasteks üritusteks.
- Koordineerida Tallinnas ja Helsingis korraldatavate tähtsamate turismi- ja kultuuriürituste toimumise aegu, mis võimaldaks turundada üritusi ühtse reisipaketina.

Lisa 13. Kultuur

Kunstide ja loovalade tähtsus üha rahvusvahelisemaks muutuvast maailmas kasvab. Globaalses maailmas ei konkureeri omavahel ainult ettevõtted ja riikide majandused, vaid ka erinevad kultuurid. Peamiselt info- ja kommunikatsiooni- ning audiovisuaalsete tehnoloogiate kiire arengu tõttu on nii massi- kui eliitkultuur saanud globaalsed mõõtmed. Kuna valdaval osal loovaladest on vahetu majanduslik sisu, võivad nad osutada oluliseks majanduse konkurentsivõime seisukohalt.

Iga maa või piirkonna omalaadsusel on globaliseeruvast maailmas üha rohkem tähtsust. Erinevus teistest on konkurentsivõime tunnus. Kõrgetasemeline ja omailmeline kultuur võib olla üheteaegu nii maa või piirkonna kuvandi tähtis osa kui edukas ekspordiartikkel.

Maailmas on selgelt näha loovalade kasvutendentsi. Euroopa Komisjoni aruande põhjal kasvab loovalade turg kiiremini kui majandus üldiselt ning Euroopas ületab see näiteks autotööstuse väärtuse juba kahekordselt. Soomes hakkab loovalade väärtus ületama paberitööstuse väärtust. Loovalade kasv on olnud märkimisväärne ka Euroopa Liidu väliskaubanduses.

Eesti ja Soome kultuurid elavad avatud, integreeruvast ja globaliseeruvast maailmas, kus globaalsed vastasmõjud on tugevad. Sellele vaatamata on meie omavahelised vahetud kontaktid olulised mõlemale riigile ja rahvale. Kultuurikontaktide paremaks toetamiseks võiks kaaluda ühise majandusliku tugistruktuuri (fondi) loomist, mille ülesandeks oleks toetada mõlema riigi tippkultuuritegelaste esinemist maailmas, kultuuriinimeste omavahelisi kontakte ja julgustada noorte tegevust loovaladel.

Eesti ja Soome võiksid asutada ühise kultuurifondi (näiteks Soomel Rootsiga, Norraga, Taaniga ja Islandiga olevate kultuurifondide eeskujul). Eesti–Soome kultuurifondi eesmärgiks oleks edendada maadevahelist koostööd kunsti, kultuuri, ühiskonnaelu arengu ja sellega vahetult seotud ettevõtluse vallas. Fondi abiraha võiksid taotleda nii eraisikud, ettevõtted kui ühingud, juhul kui nende tegevusala jääb fondi tegevusvälja.

Erinevate kultuuriürituste läbiviimiseks ja loovnimemiste tegutsemiseks naaberriigis on vaja nii majutusvõimalusi kui ruume ürituste korraldamiseks. Kuigi seni on leitud mõlemal maal selleks mitmeid praktilisi lahendusi, aitaksid endas erinevaid võimalusi koondavad kultuurikeskused parandada olukorda oluliselt. Kummagi maa kultuurikeskus naabermaal võiks kujuneda kultuurialasele koostöövõrgustiku keskuseks. Eeskujuga võiks siin võtta Soomes tegutsevatest Rootsi–Soome kultuurikeskusest Hanasaari, Prantsuse kultuurikeskusest ja Goethe-Institutist.

Kultuurikeskustena võiksid tegutseda Eesti Maja Soomes ja Soome Maja Eestis. Kultuurikeskused võiksid lisaks oma maa kultuuri tutvustamisele ja maadevaheliste kultuurisuhete arendamisele koondada oma ruumidesse ka mõningaid juba tegutsevaid organisatsioone ja ühendusi ning oma maa suursaatkonna infopunkti. Lisaks traditsioonilisele kultuuri vahendamisele loovsid kultuurikeskused võimaluse ka loengute, teemanäituste, seminaride, keelekursuste ning vestlus- ja tõlkeringide korraldamiseks.

Soomes võiksid Eesti kultuurikeskuse partneriteks olla näiteks Eesti Suursaatkond, Tallinna linn, *Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus EAS*, *Tuglas-seura*, *Eesti Instituut Soomes*, *Suomen Viro-yhdistysten liitto*, *Suomalais-eestiläinen kauppayhdistys SEKY*, *Euregio*, *Helsinki-Tallinna seura*, *Eesti Lastering* ja väljaande *Pro Estonia* toimetuse. Eestis võiksid Soome kultuurikeskuse partneriteks olla Soome Suursaatkond, Helsingi linn, *Soome Instituut*, *Soome-Eesti Kaubanduskoda* (FECC), *Soome Ettevõtjate klubi Eestis* (SEKE), *Eesti-Soome Selts*, *Euregio*, Tallinna ja Tartu soome kool jt.

Kunstiõppeasutuste koostööd, eriti õppurite ja õpetajate ning õppejõudude vahetust tuleks igati soodustada.

Naabermaa kultuuri vahetuks mõistmiseks on väga tähtis piisav keeleoskus. Valitsused peaksid toetama oma keele õpetamist ja õpetajate koolitamist naaberriigis. See nõuab vastava erikallakuga koolide ja ka eesti ja soome keele õpetajate koolituse toetamist. Koolid peavad lisama oma õppekavades naaberriigi ja selle kultuuri tutvustamist. Samuti tuleb tugevdada sama eesmärki teenivat sõpruskoolidevahelist koostööd.

Mõlemad maad peaksid koostöös toetama eesti ja soome kirjanduse tõlkimist naabermaa keelde ning tõlkijate koolitust. Nii igapäevase suhtlemise kui kultuurivahetuse seisukohalt on väga oluline ka kõrgetasemeliste sõnaraamatute olemasolu.

2003. aastal valmis Soome riigikeelte uurimiskeskuse (*Kotimaisten kielten tutkimuskeskus*) ja Eesti Keele Instituudi koostöös *Soome–eesti suursõnaraamat* (milles on 90 000 märksõna). Eesti – soome suursõnaraamatu ettevalmistamine on mingil määral juba alanud, kuid töö käivitamiseks täies mahus puudub veel rahastus. Uus kõrgekvaliteetne sõnaraamat peaks olema kindlasti kõigile tasuta kättesaadav elektroonilisel kujul interneti vahendusel. Ka väikeformaadiga sõnaraamatud vajaksid uuendamist.

Kultuuri tarbimine Soomes on Euroopa mõõdupuu järgi väga kõrge, mis tähendab, et olulist koduturu kasvu ei ole oodata. Kultuuriekspord pakub aga väikestele kultuuridele uusi arenemisvõimalusi. Eriti tähtis on loovsektori ettevõtluse arendamine ja kultuuri vahendajate, produtsentide, agentide ning agentuuride tegevusvõimekuse tõstmine. Nende vähesus või isegi puudumine on peamiseks takistuseks kõrgetasemelise kultuuri jõudmiseks rahvusvahelisele turule.

Soomes on haridus- ja kultuuriministeeriumi, majandusministeeriumi ja välisministeeriumi koostöös valminud Soome kultuuriekspordi arenguprogramm aastateks 2007–2011. Kultuuriekspordi lisamiseks toetab Soome haridus- ja kultuuriministeerium läbilöögivõimelisi projekte ja kultuuriekspordi struktuuride arendamist. Samalaadset kultuuriekspordi arenguprogrammi valmistatakse ette ka Eestis Kultuuriministeeriumi eestvedamisel.

Ühiste huvide ja tugevate külgede leidmiseks tuleks uurida, milliseid koostöövõimalusi Eestil ja Soomel võiks olla kultuuriekspordi valdkonnas. Koostööd kultuuri eksportimisel tuleks teha mõlema riigi vajadustest ja võimalustest lähtuvalt. Soome ja Eesti kultuuritoodete ja loovjõudude ühendamine võib lisada mõlema riigi rahvusvahelist konkurentsivõimet. Eesmärgiks võiks olla ühine kultuuriekspordi kava.

Soovitused:

- Asutada Eesti ja Soome ühine kultuurifond.
- Luua Eesti kultuurikeskus Helsingis ja Soome kultuurikeskus Tallinnas.
- Toetada kaasaegsete sõnaraamatute väljaandmist.
- Uurida Eesti ja Soome koostöövõimalusi kultuuriekspordi alal eesmärgiga töötada välja ühine kultuuriekspordi kava.

Lisa 14. Audiovisuaalvaldkond

Globaalses konkurentsisis on ülioluline arengutega kaasas käia ja võime näha oma võimalusi rahvusvahelises tööjaotuses. Üheks Eesti ja Soome koostöövõimaluseks võiks olla ka audiovisuaalne (AV) ja kaasaegse filmitööstuse valdkond.

Eesti ja Soome ei ole kumbki nii suured, et suudaksid võistelda muu maailmaga ja pakkuda kogu tänapäevase AV-tootmisahela täispaketti. Siiski mitmed senised eestlaste ja soomlaste ühised filmiprojektid näitavad koostöö positiivseid tulemusi. Eesti ja Soome võiksid oma ressursse ühendades olla konkurentsivõimelised mitme nišiteenuse puhul, nt filmide või telesaadete digitaalse järeltöötamise valdkonnas, ja eksportida oma teenuseid. Eesti ja Soome naaber Venemaa on praegu üks kiiremini kasvavaid AV-tööstuse turge, kuid samas kannatab Peterburi turg juba praegu tehnilise alavõimsuse all.

Järeltöötamisteenuste efektiivseks pakkumiseks ja rahvusvaheliste filmigruppide sissetoomiseks võiks asutada Tallinna ja Helsingi piirkonna ühise filmifondi, mis rahastaks filmiprojekte, mis kasutavad Eesti ja Soome koostöös osalevate firmade teenuseid. Euroopas tegutseb juba praegu üle kolmekümne regionaalse filmifondi. Näiteid samasuguste fondide edukast tegutsemisest võib leida nii Soomest, Rootsi kui Taanist (*POEM Foundation, FILM I VÄST, FilmFyn* jt).

Eesti ja Soome võiksid asutada ühise *Film Commissioni*, mis vahendaks siinseid teenuseid välismaale ja otsiks sobivaid filmiprojekte rahvusvahelistelt filmiturgudelt. Heaks juba toimivaks näiteks on *Öresund Film Commission*, mis liidab ja turustab Kopenhaageni ning Lõuna-Rootsi filmitootmise võimalusi.

Eestil ja Soomel on juba mitmes uue meedia ja kommunikatsiooni valdkonnas maailmas innovatiivne positsioon. Eesti ja Soome ühise filmi- ja AV-klastri moodustamine aitaks koondada mõlema maa sellealast oskusteavet ja motiveeriks seda arendama, looks lisavõimalusi kohaliku filmikultuuri arengule ning annaks võimaluse osaleda loovtööstuste rahvusvahelises tööjaotuses.

Lisaks võiksid Eesti ja Soome teha koostööd digitaalsete leviplatvormide AV-sisu arendamisel ning ühildamisel. Mõlema maa filmiarhiivide materjalid ja filmograafiad võiksid olla interneti vahendusel ühiselt kättesaadavad.

Soovitus:

- Kaaluda võimalust asutada Eesti ja Soome ühine filmi-, meedia- ja audiovisuaalkeskus, mis hõlmaks nii ühise filmifondi kui *Film Commissioni* taolise sihtasutuse funktsioone.

Lisa 15. Ringhäälingute tegevus

Eesti ja Soome ringhäälingualasel koostööl on 73 aasta pikkune ajalugu. Esimene välisülekanne Eesti ringhäälingu ajaloos toimus 1935. aasta 28. veebruaril otsesaatena Helsingist. Sama aasta aprillis (25.–26.04.1935) korraldati riikide ühine ringhäälingukonverents.

Esimesed Eestis tehtud soomekeelsed saated läksid eetrisse Eesti Raadios 14.03.1947 ja Tallinna Televisioonistuudios 3.10.1956. Totalitaarsetes oludes pidas kompartei oluliseks, et Eestis alustataks regulaarsete soomekeelsete telesaadete edastamist, enne kui Soome Yleisradio jõuab eetris alustada oma regulaarset teletoodangut.

Soome televisioon oli väga paljudele eestlastele aastakümneid igapäevaseks aknaks läänemaailma. Lisaks uudistele ei saa alahinnata ka meelelahutus-, kultuuri-, teadus-, haridus- ja lastesaadete mõju peaaegu kahe inimpõlve maailmavaate kujunemisele ja keeleteadmistele. Kompartei mitmed katsed keelata või vähemalt piirata Soome telekanalite vaatamist Eestis jäid tagajärjetuks.

Eesti ja Soome ringhäälingute varasemast koostööst võib näitena ära tuua ühiseid mälumänge ja muusikasaateid (*Naapurivisa, Iltatähti*). 1990ndatel tekkisid ETV ja YLE vahel koostöösuhted juba uuel tasemel ja selle tulemusel sündisid ühiselt toodetud saated ja filmid (nt portreefilm Arvo Pärdist *Siis sai õhtu ja sai hommik*), draamaprojektid (nt *Palava rakkaus* Aino Kallasest ja Eino Leinost) ning muusikasaated (nt *Tormise ring, Mozarti Reekviem*). Uuemal ajal on ETV ja YLE korraldanud koos populaarset muusikasaadet *Saaremaa valss* (2004–2007).

Soome telekanalitel oli Eestis kuni 2004. aastani võrdlemisi palju vaatajaid. Läbiviidud uuringu kohaselt vaatas kogu Eesti elanikkonnast üle 150 tuhande inimese Soome telekanaleid vähemalt 15 minutit nädalas. Vaatajate hulgast eristusid kõrgharidusega eestlased, kes jälgisid Soome telekanaleid üle kolme korra rohkem kui teised vaatajarühmad.

2005. aastal algas Eestis Soome telekanalite auditoriumi kahanemine. Peamiseks põhjuseks oli Eesti kommertskanalite poolt pakutav ja Soome kanalitega võrreldes sama atraktiivne filmi- ning meelelahutusprogramm. Oluline eelis oli seejuures eesti keel.

Soome üleminek digitaaltelevisioonile 2007. aasta septembris tõi aga Eestis Soome telesignaali levi ja vastuvõtuvõimaluste seisukohalt kaasa täiesti uue olukorra. Soome digitaaltelevisiooni leviala ei ulatunud enam Eestini, mis tähendas Soome telekanalite tehnilise kättesaadavuse olulist vähenemist. Leviala suurendamine oleks toonud kaasa lisakulusid autoriõiguse tasude näol. Autoriõiguste kaitse reeglite tõttu ei kandnud vilja ka Eesti kaabeltelevisiooni operaatorite läbirääkimised Soome telejaamade programmide taasedastamiseks.

2008. aasta algul kadus Eesti kaabeltelevisiooni võrkudest ka MTV3 ja aprilli algul Nelonen. Selle aasta märtsis, kui vaatajatele olid kaabeltelevisiooni kaudu kättesaadavad Yleisradio telekanalid YLETV1 ja YLETV2, vaatas neid uuringu kohaselt 42 000 Eesti elanikku, kellest 10 000 olid kõrgharidusega eestlased.

Võrreldes varasemaga on olukord Eestis muutunud aga ka laiemalt. Huvi Soome vastu on selgelt langustrendis. Põhjuseks ei ole ainult Soome teleprogrammide kättesaamatuks muutumine, vaid tõsiasi, et kunagine “Soome aken” on asendunud satelliit- ja kaabeltelevisiooni, interneti, reisimisvõimaluste ning uute isiklike kontaktide tõttu muu maailmaga. Tööturule tulevate noorte keeleoskuste valikus on soome keel järjest haruldasem. Inimesed, kes õpivad Eestis soome keelt, teevad seda valdavalt töö pärast, kultuurihuvi on põhjusena järjest väiksem. Tänapäevase Eesti meedia hoiak põhjanaabrite suhtes on küllaltki passiivne, eksides Soomet kajastades sageli kas faktides, nende tõlgendamisel või kontekstidest arusaamisel.

Samas võib Soomes täheldada huvipuudust Eesti suhtes ka selliste inimeste hulgas, kelle töö nõuaks naabermaa asjadega igapäevast kursisolekut. Näitena võib siin tuua nii ettevõtjaid kui ajakirjanikke. Igapäevane kursisolek ei tähenda ainult päevasündmuste jälgimist, vaid ka ühiskonna laiemat mõistmist, geograafia, ajaloo, vene vähemuse, kuritegevuse taseme tegeliku olukorra jm tundmist. Eesti keele oskus Soomes on vaatamata tihedale suhtlusele eestlastega väga haruldane. Soome avalikkuse ja otsustajate võimalus täiendada oma teadmisi Eestist ja Eestis toimuvaga meedia vahendusel kursis olla on tihti juhuslik ja ühekülgne.

Muutunud on ka see, et erinevalt varasemast on tänaseks tekkinud valdkondi, kus Eestil on võimalik üha rohkem olla Soomele eeskujuks. Nende laiem kajastamine avalikkuses oleks kasulik mõlemale ühiskonnale.

Eesti ja Soome ringhäälingute koostöö programmide sisu tootmisel on tänaseks peaaegu soikunud. Samas on Eestil ja Soomel ühiseid ajaloo- ja kultuurilugusid, olulisi või huvitavaid isiksusi (nt Hella Wuolijoki, Lydia Koidula) ning sarnaseid tulevikuväljakutseid, mis võiksid huvitada mõlema riigi raadio- või teleauditooriumi. Koostööd oleks võimalik elavdada, panustades ühistesse dokumentaalprojektidesse, lühisarjadesse või sarjadesse.

Kõne alla võiks tulla ka mõlema maa teleauditooriumile suunatud ühiste meelelahutusprojektide algatamine ning omatoodetud saadete ja sarjade vahetamine. Mõlema riigi ringhäälinguorganisatsioonid peaksid leidma ka võimalusi vastavalt kas eesti või soome keele õpetamiseks ning keelte sarnasuste ja erinevuste tutvustamiseks oma maal.

Eestlaste Soome-pildi ja soomlaste Eesti-pildi avardamisel võiksid rahvusringhäälingud mängida senisest oluliselt suuremat rolli. Ühise info- ja kultuuriruumi hoidmine ja arendamine peaks olema üks riiklike raadio- ja telekanalite ülesannetest. See tähendaks senisest tõhusamat panustamist naabermaa olude, sündmuste, poliitikate, kogemuste ja nende tagamaade igapäevasele kajastamisele.

Eesti ja Soome ühishuvi peaks olema ka riikliku ringhäälingu levivõimaluste loomine ja hoidmine naaberriigis. Kindlasti pakub uus meedia mõne aasta pärast selleks praegusest avaramaid võimalusi, kuid vaatajaharjumusi tuleb hoida ka nüüd, mil TV vaatamine internetis on veel piiratud.

Digitaaltelevisioon muudab teleturu mõistet. Kujunemas on uut moodi vaatamine (nt viitvaatamine) ja auditooriumi mõiste muutub. Reklaamijad õpivad töötama ka väikeste ja üliväikeste sihtrühmadega. Seetõttu oleks lühinägelik anda käest demokraatlikule riigile ülioluline võimalus suhelda ühiskonnaliikmetega televisiooni kaudu, mida peab iseloomustama lai kanalivalik ja mitmekesine sisu.

Nooremate ja keskmise haridustasemega inimeste vaatamiskäitumine näitab, et neile sobib paremini kommertskanalite programm. Kommertskanalite saadetes käsitletakse sageli ka olulisi sotsiaalprobleeme ja kultuuriteemasid, kuid seda tehakse vaid meelelahutuslikus võtmes. Soome on arenenud ringhäälingusüsteemiga riik, kus on kõrged kommertstelevisiooni programmistandardid ning märkimisväärsed avalikud kohustused. Seetõttu ei saa Eesti vaataja jaoks pidada ülearuseks ka Soome kommertskanalite kättesaadavust. Mõlemad riigid peaksidki püüdma leida koostöövõimalusi erakanalite omanikega, kes neid kanaleid sisustavad ja edastavad.

Eesti ja Soome ringhäälingute koostöö vajaks tänases olukorras olulist tihendamist. Strateegiline koostöö võiks toimuda loominguilises, tehnoloogilises ja juriidilises (autori- ja leviõigused) valdkonnas.

Koostöö viimiseks uuele tasemele võiks esimese sammuna korraldada ühise ringhäälingukonverentsi (järjekorras teise pärast 1935. aastat), millest võtaksid osa sidevaldkonna ministrid ja ministriumide ametnikud, kahe riigi ringhäälinguorganisatsioonide tippjuhid, leviettevõtted (Eestist *Levira*, Soomest *Digita*,

kaabel- ja satelliitlevifirmad), uudistetoimetuste juhid mõlemast riigist, auditooriumi uurimisega tegelevad uurimisgrupid ja juriidiliste ning teiste eelnevaga külgnevate küsimuste eksperdid.

Soovitused:

- Korraldada Eesti ja Soome ühine ringhäälingukonverents, millel käsitletakс laiapõhjalise koostöö korraldamise võimalusi ringhäälingute vahel ja leviõiguste ning tehnoloogiliste arengutega seotud probleeme.
- Luua Eesti Rahvusringhäälingu alaline korrespondendipunkt Soomes ja Yleisradio alaline korrespondendipunkt Eestis.

Lisa 16. Eesti ja Soome võimalik ühisinitsiatiiv Euroopas

Eesti ja Soome konkurentsivõime tagavad meie maade julgeolek, ettenägelik poliitiline juhtimine ja jätkusuutlik majandustegevus. Need kolm mõõdet on tihedalt seotud nii omavahel kui ka Euroopa Liidu globaalse konkurentsivõimega. Kogu maailmas on ärihuvide ja äritegevuse ning poliitika ja julgeoleku-poliitika vastastikused seosed muutunud siiski väga kriitilisteks.

Tegelike poliitiliste ja majanduslike väljakutsete teadvustamine, nende erinevate aspektide avalik käsitlemine ning tipp-poliitikute ja ärijuhtide üksteisemõistmine on aktuaalne nii Eestis, Soomes kui kogu Euroopas. Samas puudub Euroopas praegu selline foorum, millel käsitletaks ja uuritaks regulaarselt äritegevuse ja poliitika omavahelist mõju ning nende vastastikuseid seoseid.

Soomes on alates 2003. aastast korraldatud iga kahe aasta tagant Euroopa äriiidrite tippkohtumist *European Business Leaders Convention* (EBLC). Selle eksklusiivse äriiidritest ja tippeksperdist koosneva foorumi eesmärgiks on arutleda tulevikku vaatavalt Euroopa väljakutsete ja võimaluste üle. Võrreldaval tasemel ärifoorumit ei ole Eestis kunagi toimunud.

Eestis toimus tänavu märtsikuus teine Euroopa välis- ja julgeolekupoliitika teemadele pühendatud Lennart Meri konverents. Tegemist on ainulaadse üritusega nii osavõtjate taseme kui arutletavate teemade poolest. Midagi analoogset tänapäeval Soomes ei korraldata.

Eestil ja Soomel oleks võimalus võtta omavahelises koostöös initsiatiiv äritegevuse ja poliitika seoste ning väljakutsete teemalise üleeuroopalise foorumi organiseerimises. Selline ettevõtmine suurendaks Eesti ja Soome koostöö nähtavust Euroopas ja aitaks kindlustada mõlema maa aktiivset rolli Euroopa aktuaalsete probleemide lahendamisele kaasaraäkimisel.

Selline konverents võiks toimuda näiteks iga kahe aasta tagant, kordamööda Eestis ja Soomes. Ühis-ürituse korraldajatena võiksid oma jõud ühendada EBLC nõukogu ja organiseerimiskomitee Soomest ning Rahvusvaheline Kaitseuringute Keskus ja Lennart Meri Euroopa sihtasutus Eestist.

Konverentsi sihtgrupiks võiksid olla Euroopa riigijuhid, Euroopa Liidu tipp-poliitikud, teadlased, rahvuslike ja rahvusvaheliste korporatsioonide juhid, tippeksperdid ning äriorganisatsioonide esindajad. Ühena esimestest võiks arutluse alla võtta äri ja poliitika vastastikuse läbipõimumise energietikas ja kliimamuutuste takistamise ning kliimamuutustega kohanemise teemad.

Soovitus:

- Korraldada Eesti ja Soome koostööna iga kahe aasta tagant toimuv rahvusvaheline äri- ja poliitika-konverents tingnimetusega *Business and Politics in Europe*.

Kirjandus

1. Aaltonen, Mika – Noorkõiv, Rivo: Regional Foresight in Estonia and Southern Finland, General Theory, Specific Cases. Publications of the Turku School of Economics and Business Administration. Turku 2003
2. Beurling, Juha: Baltic Sea – The Most Polluted Sea Area in the World. Expert Article 62. Baltic Rim Economies, 31.10.2006. Pan-European Institute Bimonthly Review 5, 2006
3. Bodewig, Kurt: Metropolitan centres of the Baltic Region. Expert Article 106. Baltic Rim Economies, 29.6.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 3, 2007
4. Eesti majanduse konkurentsivõime hetkeseis ja tulevikuväljavaated. Eesti Arengufond. Tallinn 2008
5. Ergma, Ene: The Baltic Sea region: the region in global competition. Expert Article 146. Baltic Rim Economies, 21.12.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 6, 2007
6. Haavisto, Ilkka – Kiljunen, Pentti: Kenen joukoissa seisot? Suomi, EU ja maailma- asennetutkimus. EVA raportti. Helsinki 2008
7. Hautamäki, Antti: Kestävä innovointi. Innovaatiopolitiikka uusien haasteiden edessä. Sitran raportteja. Helsinki 2008
8. Heidmets, Mati: Eesti Inimarengu Aruanne 2007. Eesti Koostöö Kogu. Tallinn 2007
9. Heikkinen, Minna: Lähtö ja Loitsu – tundeline teekond. Eesti ja Soome noorsookoostöö. Opetusministeriön julkaisuja 2007
10. Heinlo, Aavo – Lumiste, Rünno – Terk, Erik – Viia, Andres: Innovaatiline tegevus Eesti ettevõtetes. Euroopa Liidu neljanda innovatsiooniuuringu tulemused. Tallinn 2007
11. Häkämies, Jyri: Nordic-Baltic defence cooperation. Expert Article 149. Baltic Rim Economies, 21.12.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 6, 2007
12. Kalvet, Tarmo – Kattel, Rainer – Tiits, Marek: Made in Estonia. Balti Uuringute Instituut. Tartu 2005
13. Kansallinen innovaatiostrategia (esitys 12.6.2008). Työ- ja elinkeinoministeriö.
14. Ketels, Christian: The Baltic Sea Region as a Place to Do Business. State of the Region Report. Baltic Development Forum 2007
15. Ketels, Christian – Sölvell, Örjan: The Baltic Sea Region – Top of Europe in Global Competition. State of the Region Report. Baltic Development Forum 2006
16. Luukkonen, Jari: Let's save the Baltic Sea! Expert Article 82. Baltic Rim Economies, 28.2.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 1, 2007
17. Nurminen, Juha: Co-operation and New Thinking Required for Protecting the Baltic Sea. Expert Article 102. Baltic Rim Economies, 28.4.2006. Pan-European Institute Bimonthly Review 2, 2006

18. Ojala, Jari – Eloranta, Jari – Jalava, Jukka: The Road to Prosperity. An Economic History of Finland. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki 2006
19. Okko, Paavo: The Baltic Sea Region as an arena for income level convergence. Expert Article 122. Baltic Rim Economies, 31.8.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 4, 2007
20. Onko kulttuurilla vientiä? ON! Esitys Suomen kulttuuriviennin kehittämisselonteoksi 2007–2011. Opetusministeriön julkaisu 2007
21. Pajunen, Jussi: Helsinki and regional challenges in the Baltic Sea Region. Expert Article 102. Baltic Rim Economies, 29.6.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 3, 2007
22. Parts, Juhan: The future of Estonian economy and economic policy. Expert Article 102. Baltic Rim Economies, 29.6.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 3, 2007
23. Poutanen, Eeva-Liisa: The Baltic Sea – threats and expectations. Expert Article 137. Baltic Rim Economies, 31.10.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 5, 2007
24. Raunio, Mika: Aivovuodosta aivokiertoon, huippuosajat talouden voimavarana. EVA raportti. Helsinki 2005
25. Salolainen, Pertti: The Baltic Sea – beauty in serious danger. Expert Article 152. Baltic Rim Economies, 21.12.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 6, 2007
26. Science, Technology, Innovation. The Science and Technology Policy Council of Finland. Helsinki 2006
27. Soosaar, Enn – Tiilikainen, Teija: Suomi, Viro ja Euroopan tulevaisuus. Suomen ja Viron ulkoministeriöt 2006
28. Spearheading Finnish Research. Finnish Programme for Centres of Excellence in Research 2008–2013. Academy of Finland 2008
29. Tamkivi, Jaanus: Estonia protects the Baltic Sea along with its neighbours. Expert Article 102. Baltic Rim Economies, 31.10.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 5, 2007
30. Teadmistepõhine Eesti. Eesti teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni strateegia 2007–2013. EV Haridus- ja Teadusministeerium. Tartu 2007
31. Terk, Erik: Future Scenarios for the Baltic Sea Economic Space. Expert Article 34. Baltic Rim Economies, 28.2.2006. Pan-European Institute Bimonthly Review 1, 2006
32. Tiits, Marek (toim.): Kaupmeeste riik. Eesti Teaduste Akadeemia 2007
33. Torvi, Kai: Partners in the European Union – What the Finns and the Estonians think of each other? EVA raportti. Helsinki 2003.
34. Wihuri, Paavo: Safety on the Baltic Sea and protection of the marine environment – risk anticipation. Expert Article 125. Baltic Rim Economies, 31.8.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 4, 2007

35. Zetterberg, Seppo: Sama sukua, eri maata, Viro ja Suomi – historiasta huomiseen. EVA raportti. Helsinki 2006
36. Åkerholm, Johnny: Why a Baltic Sea Economic Region? Expert Article 23. Baltic Rim Economies, 31.10.2005. Pan-European Institute Bimonthly Review 5, 2005
37. Österlund, Bo: Safe seaway connections are our life blood. Expert Article 145. Baltic Rim Economies, 31.10.2007. Pan-European Institute Bimonthly Review 5, 2007

